

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2007. aasta I poolaastal

Tallinn
Oktoober 2007

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostajad: Liina Ernits, Piret Hein
tel. 646 6438

EKI Rävälä 6
19080 Tallinn
Tel. +372 668 1242
Fax +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	8
Hinnad	12
Väliskaubandus	22
Maailmaturg	30
Euroopa Liit.....	35
Rahvusvaheline konkurents.....	39
Kokkuvõte	43

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2007. aasta I poolaastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuste tootmismahude ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid ning FAPRI ja OECD ülevaateid turuolukorrast maailmas.

Töö maht on 43 lehekülge.

Eesti piimaturg 2007. aasta I poolaastal

Piima tootmine

Vaatamata lehmade arvu jätkuvale vähenemisele, toodeti Eestis 2007. aasta I poolaastal produktiivsuse kasvu tõttu piima rohkem kui aasta tagasi. 2007. aasta esimesel poolaastal toodeti Eestis piima statistikaameti andmetel 346,4 tuhat tonni, mis on mullusega võrreldes 0,8% ehk 2,7 tuhat tonni enam (I pa 2006 – 343,7 tuh t, tabel 1). Keskmise piimatoodang lehma kohta ulatus vaadeldud perioodil 3175 kilogrammini, mis on 95 kg võrra suurem eelmise aasta sama ajavahemiku tasemest. Sealjuures esimeses kvartalis oli väljalüps lehma kohta 73 kg ja teises kvartalis 22 kg võrra aastatagusest suurem. Lehmade arv vähenes esimese poolaasta lõpuks eelmise aasta sama seisuga võrreldes 4400 pea võrra 108,1 tuhande lehmani.

Tabel 1

Piima tootmise näitajad Eestis 2005 – 2007.a I poolaastatel

	2005 I pa	2006 I pa	2007 I pa	Muutus, +,-	
				I pa '07 - I pa '06 kogusena	I pa '07/ I pa '06, %
Piimatoodang (tuh.t)	331,9	343,7	346,4	2,7	0,8
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	2876	3080	3175	95	3,1
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh.tk.)	114,9	112,5	108,1	-4,4	-3,9
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh.t)	284,7	300,3	299,2	-1,1	-0,4
Kokkuostu osakaal toodangust, %	85,8	87,2	86,4	x	x

Allikas: ESA

1. oktoobril oli PRIA (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet) andmetel Eestis 1411 piimakvoodi omanikku, neist 1244-l oli tarnekvoot ja 343-l otseturustuskvoot.

Eelmisel 2006/2007 kvoodiaastal täideti EL piimakvoot 92,9% ulatuses, sealhulgas tarnekvoodist täideti 93,6% ja otseturustuskvoodist 57,4%. Uue kvoodiaasta 2007/2008 esimesel kolmel kuul ehk 2007. aasta II kvartalis oli kvoodi täituvus kokku 24,5%, sealhulgas tarnekvoot täideti 24,8% ja otseturustuskvoot 12,2% ulatuses (tabel 2). Neljandiku kvoodiaasta kohta on seega tarnekvoot ligi 100%-liselt täidetud, otseturustuse kvoodi täituvus jääb aga alla 50%.

Piima tootmiskvoodid Eestis

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2007 – 31.03.2008			
- EL määratud kvoot, tonni	646 368	633 434	12 934
- täitmine 3 kuuga, tonni	158 376	156 802	1 574
- % EL kvoodist	24,5	24,8	12,2
Piima tootmine ja kokkuost II kvartalis 2007*	183 010	157 395	25 615
Kvoodi täitmine aasta varasemal perioodil (1.04-30.06.2006)	157 330	155 810	1520
- % EL kvoodist	24,3	24,6	11,8

* ESA andmed: veerul "Kokku" tootmine, tarnekvoodi veerul kokkuost ja otseturustuse veerul kahe esimese veeru vahe. Viimane sisaldab nii otseturustust kui farmisest tarbimist.

Allikas: PRIA

Piimatööstus

Tänavu esimesel poolaastal varusid piimatööstused kokku 299,2 tuhat tonni toorpiima, mida on 1,1% ehk 0,4 tuhat tonni vähem kui mullu samal ajavahemikul (tabel 1). Kokkuostukoguse vähenemist võis põhjustada farmisese tarbimise suurenemine, sest piimapulbrite kõrgete hindade tõttu oli kasulikum vasikatele joota toorpiima. Tööstusettevõtete poolt ostetud toorpiima vähenemise tagajärjel vähenes 0,8%-punkti võrra tööstuslikult töödeldava toorpiima osakaal piima kogutoodangust 86,4%-le eelmise aasta 87,2%-lt. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 4,0%. Toorpiima kvaliteet saavutas kõrge taseme juba 2004. aastal ning püsis sellel tasemel tänavugi – eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 96,8% varutud piimast ja esimesse sorti läks 2,8% piimast (2006.a I pa vastavalt 96,6% ja 2,4%).

Kuna piima kokkuostukogus veidi vähenes, siis vähenes ka suurema osa **piimatoodete toodang** (tabel 3). Kiire maailmaturu hinnatõusu ja sellest tuleneva Eesti ekspordihindade tõusu tõttu muutus tootmise struktuur – enam toodeti lõssipulbrit ja täispiimaasendajat, vähem mõningaid linnapiimatooteid. ESA kiirstatistika andmetel olid tänavu I poolaastal maailmaturu toodetest lõssipulbri ja täispiimaasendaja toodangumahud vastavalt 46% ja 2,8 korda suuremad kui aasta tagasi. Teiste maailmaturutoodete tootmismahud aga vähenesid: võil (-21,8%), juustul (-7,8%), täispiimapulbril (-44,3%) ja vadakupulbril (-34,2%). Selle üheks põhjuseks võib pidada ekspordi vähenemist Venemaale kui nende toodete peamisele turule peale aprillisündmusi. Piimapulbrite kogutoodang kokku oli aastatagusega võrreldes 200 tonni võrra suurem – lõssipulbri ja TPA tootmise kasv (+2593 t) kattis ja ületas teiste pulbrite toodangumahu vähenemise (täispiimapulbri tootmine vähenes 1406 tonni ja vadakupulbri toodang 987 tonni võrra).

Lõssipulbri tootmismahu kasv tulenes samas mahus suurenenud ekspordist (vt väliskaubanduse ptk) ja ka täispiimapulbri toodangu vähenemine tulenes ekspordi samaväärsest

vähenedes. Samas või ja juustu tootmise vähenemist ja samaaegselt suurenenud ekspordi korvati otseselt siseturu arvelt, sest impordis kuigi suuri muutusi nende toodete osas aasta võrdluses ei toimunud. Seega või ja juustu pakkumine siseturul I poolaastal vähenes, mis tõi kaasa nende toodete jaehindade tõusu.

Siseturutoodetest suurenes ESA kiirstatistika andmetel jäätisetoodang 2,9%, kuid pastöriseeritud piima toodang vähenes 11,9%. Pastöriseeritud piima toodangu vähenemist põhjustas selle ekspordi vähenemine. Jäätise toodangu kasv läks samuti ekspordimahtude suurenemise kätteks. Ekspordis on suurenenud ka kõrgema lisandväärtusega toodete (jogurtid, kohupiimakreemid) kogused, kuid mille kohta kvartaalsed tööstustoodangu näitajad puuduvad. Samas on suurenenud kiiresti ka nende toodete import Poolast.

Tabel 3

Eesti piimatööstuse toodang 2005 – 2007.a I poolaastail (tonnides)

	2005 I pa	2006 I pa	2007 I pa	Muutus +, -	
				I pa '07 - I pa '06, kogusena	I pa '07/ I pa '06, %
Või	4362	4825	3771	-1054	-21,8
Rasvane juust	7795	8883	8191	-692	-7,8
Pastöriseeritud piim (tuh tonni)	35,9	47,9	42,2	-5,7	-11,9
Lõssi-vadakupulber ja TPA	7473	7133	8739	1606	22,5
sh lõssipulber	4957	3767	5498	1731	46,0
vadakupulber	2221	2885	1898	-987	-34,2
TPA	295	481	1343	862	2,8 korda
Täispiima- ja koorepulber	2488	3171	1765	-1406	-44,3
Jäätis	5353	6125	6305	180	2,9

Allikas: ESA kiirstatistika

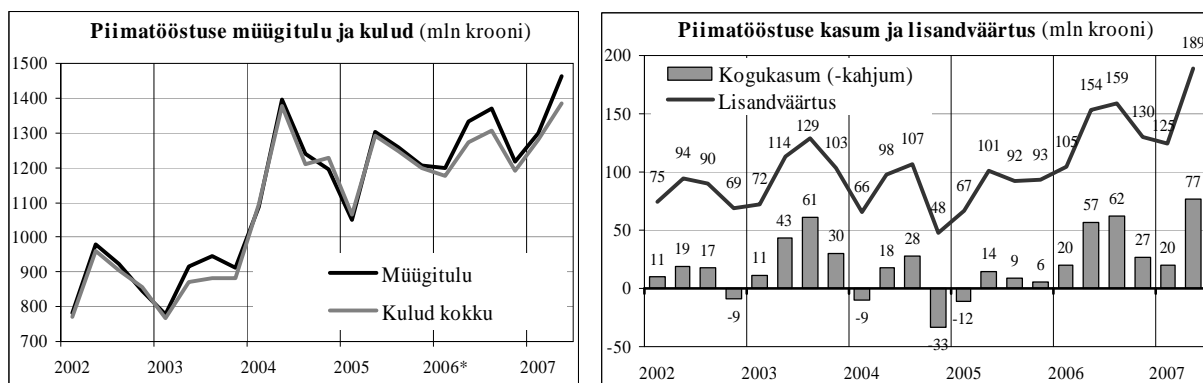
Piimatööstuse **majanduslik tegevus** oli 2007. aasta esimesel poolel väga edukas - suurenes müük nii koduturule kui ka ekspordiks, investeeringud kasvasid rekordiliselt.

Piimatööstuse ettevõtete **müügikäive** ulatus 2007. aasta I poolaastal 2,8 miljardi kroonini, mis on 9,2% suurem kui eelmise aasta samal perioodil (joonis 1).

Piimatööstuse **kasum** ning **lisandväärtus** suurenesid I poolaastal rekordilise kiirusega. Piimatööstuse kasum ulatus esimesel poolaastal 97 mln kroonini, lisandväärtus 314 mln kroonini. Kasum kasvas eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 25% ning lisandväärtus 21% (joonis 1).

Müük koduturul kasvas I poolaastal 16%, müük ekspordiks 14% (joonis 2). Ekspordi kasvu kiirenemine toimus peamiselt II kvartalis, mil ekspordiindeks kasvas eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 27%. Esialgsel andmetel ekspordi kasvu kiirenemine jätkus ka III kvartalis. Ekspordi kiire kasvu peamiseks põhjuseks on viimastel kuudel oluliselt muutunud

Joonis 1

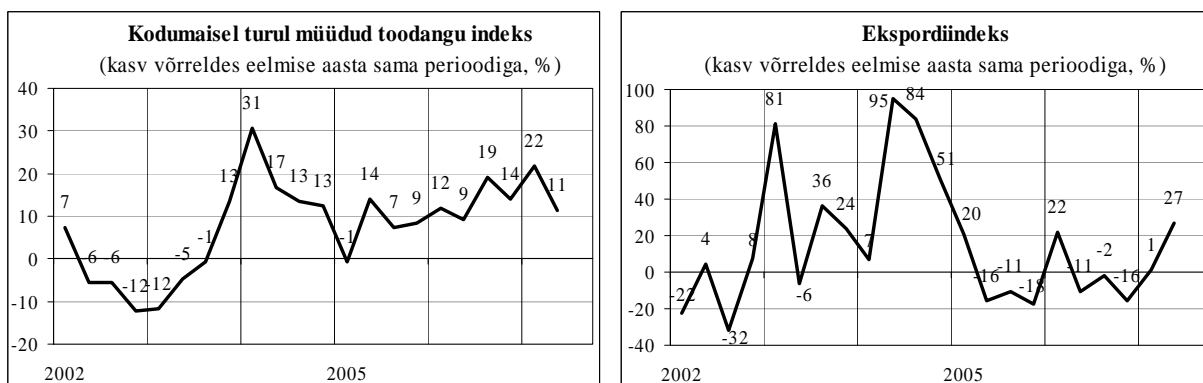

Allikas: ESA

maailmaturu olukord ning kiiresti tõusnud piimatoodete hinnad. Septembris tõusid piimatoodete tootja väljamüügihinnad eelmise aastaga võrreldes kuni 70%. Kõige kiiremini tõusis lõssipulbri hind, mille tõus ulatus 71%-ni võrreldes eelmise aasta septembriga, piimapulbri hinnatõus oli samal perioodil 46%, või hinnatõus 62% ning juustu hind tõusis 21%. Tõenäoliselt jätkub II poolaastal eelkõige juustu kallinemine.

Kodumaisel turul müüdid toodangu indeksi kasv ulatus I kvartalis 22%-ni, II kvartalis aga aeglustus 11%-ni. Kolmandas kvartalis on oodata kodumaisel turul müüdid toodangu mahu kasvu sarnaselt II kvartalile või pisut madalamat. Ühelt poolt seetõttu, et ekspordi kasumlikkus ületab koduturule müügi kasumlikkuse, teisalt võib viimastel kuudel toimunud kiire hinnatõus hakata koduturu müügi kasvu piirama.

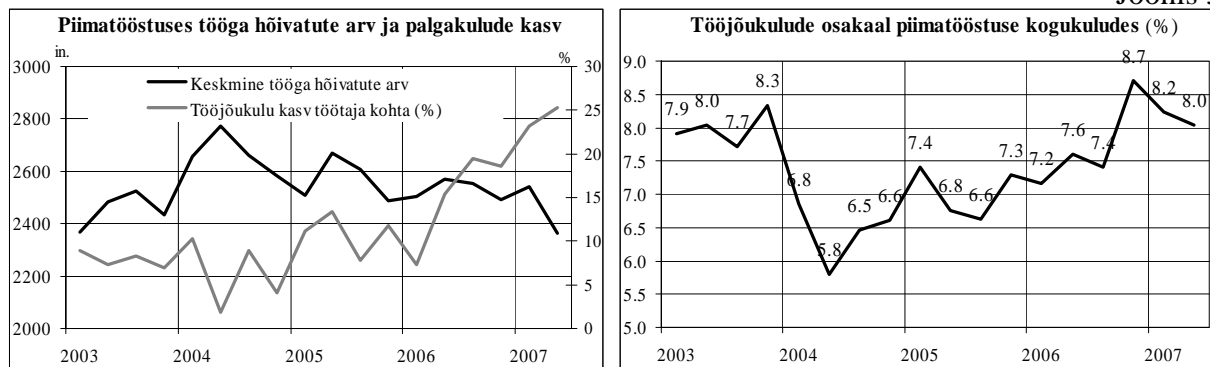
Joonis 2

Allikas: ESA

Müügituluga samas tempos on kasvanud ka **kulud**, I poolaastal ulatus kulude kasv 8,7%-ni eelmise aasta I poolaastaga võrreldes. Eriti kiiresti suurenesid I poolaastal töjõukulud töötaja kohta, ulatudes 24%-ni. Tööga hõivatute arv on aga järjekindlalt vähenenud (joonis 3).

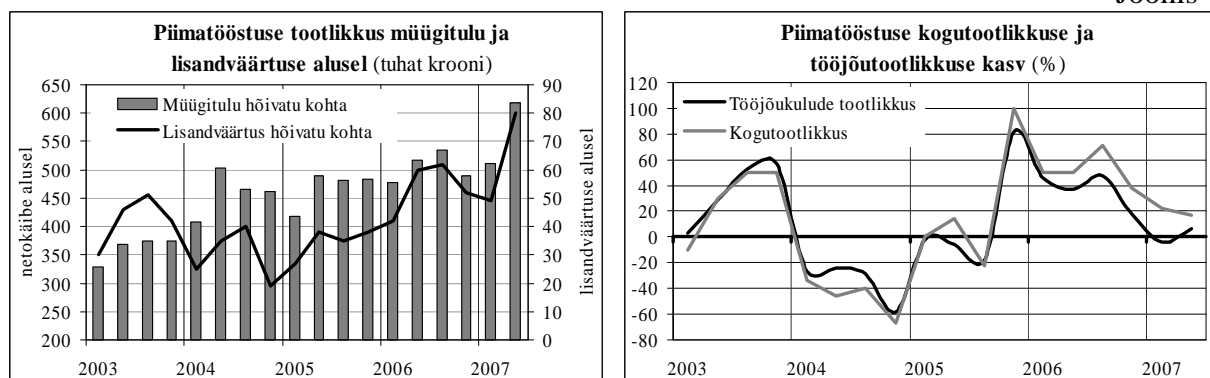
Joonis 3

Allikas: ESA

Piimatööstuse tootlikkuse näitajad töötaja kohta kasvasid esimesel poolaastal väga kiiresti. Esimesel poolaastal suurenes müügi käive töötaja kohta 14% eelmise aasta sama perioodiga võrreldes ning lisandväärtus töötaja kohta suurenes 26% (joonis 4). Tootlikkuse kasv nende näitajate järgi oli küll väga kiire, kuid kui vaadata kulude suhtes arvatud tootlikkuse näitajaid nagu tööjõukulude tootlikkus ja kogutootlikkus, mis arvutatakse lisandväärtuse ja kogukulude suhtena, siis nende näitajate kasv on I poolaastal aga aeglustunud. Tööjõukulude tootlikkus kasvas I poolaastal vaid 1% eelmise aasta sama perioodiga võrreldes. Kogutootlikkuse kasv ulatus I poolaastal siiski 19%-ni, eelmisel aastal ületas kogutootlikkuse kasv 50%.

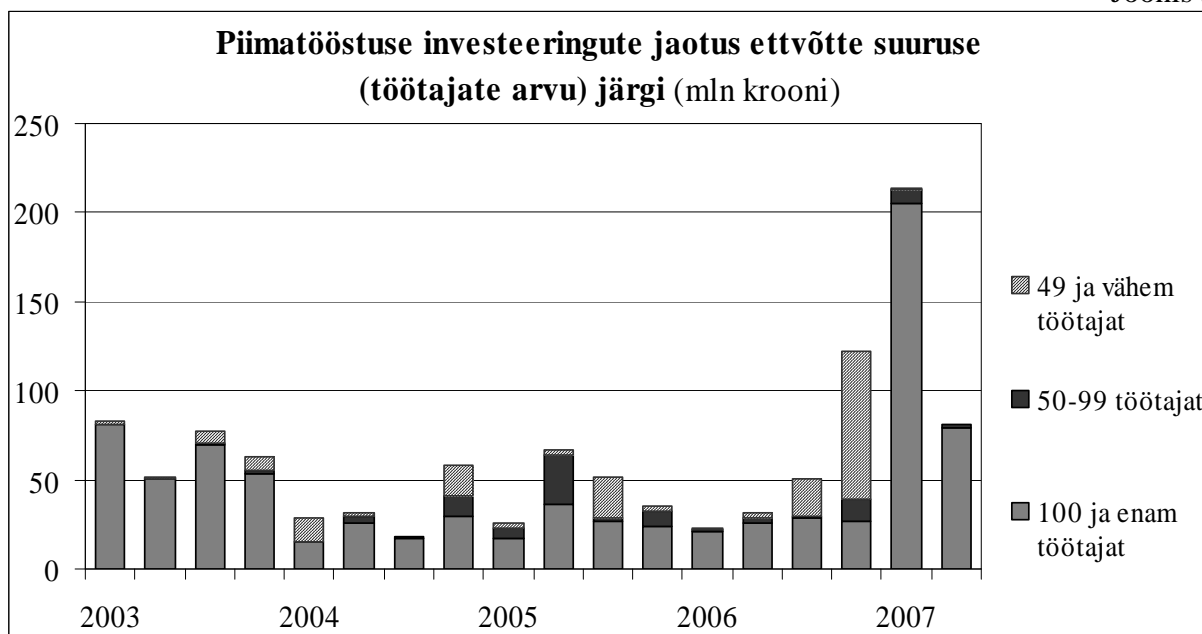
Joonis 4

Allikas: ESA

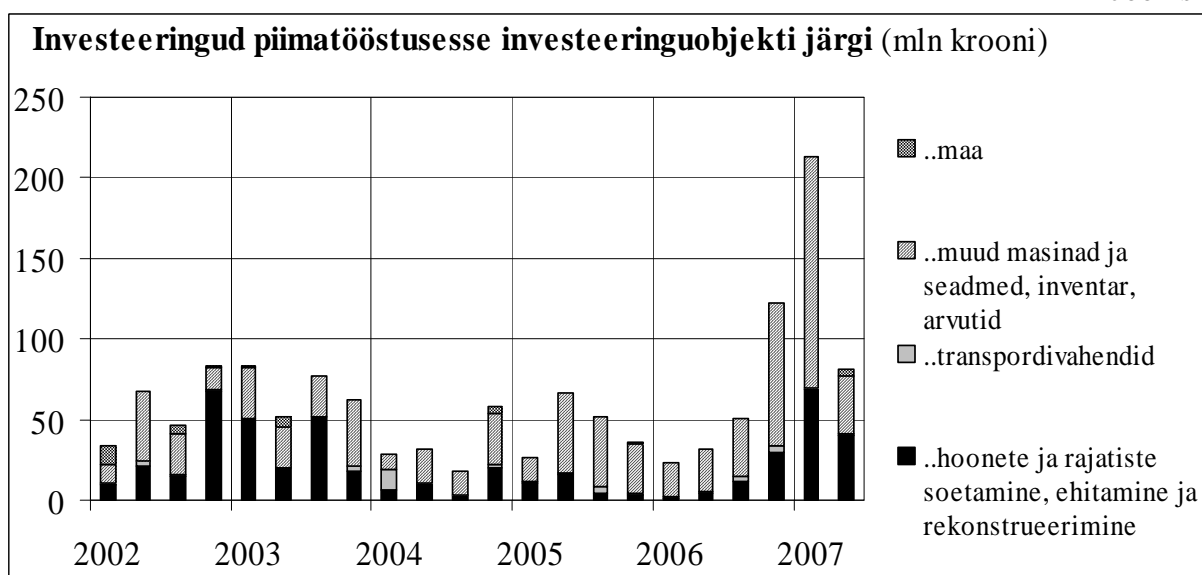
Käesoleva aasta I pooles oli piimatööstuse **investeeringute** kasv rekordiline. Investeeringud ületasid I poolaastal 1,3 korda kogu 2006. aasta jooksul tehtud investeeringud (joonis 5). Seejuures moodustasid masinatesse ja seadmetesse tehtud investeeringud 61% kogu investeeringutest (joonis 6). Enamik investeeringutest tehti suuremates ettevõtetes, kus on 100 või enam töötajat. Praeguse pingestuva tööturu tingimustes on investeeringute kasv masinatesse ja seadmetesse väga positiivne ning loodetavasti õnnestub piimatööstuse ettevõtetel seeläbi suurendada tootlikkust ja kasumlikkust, mis kiire palgaskasvu tõttu on sattunud löögi alla.

Joonis 5

Allikas: ESA

Joonis 6

Allikas: ESA

Hinnad

Piimatoodete maailmaturul kestab 2006. aasta teisel poolel alanud hinnatõus. Pulbrite hinnatõus oli eriti tempokas 2007. aasta II kvartalis, või ja juustu hinnatõus kiirenes III kvartalis (tabel 4 ja joonised 7-10).

Lõssipulbri hulgihind maailmaturul hakkas tõusma juba 2006. aasta alguses ning oli 2007. aasta I poolaastal EL-i suuremates tootjariikides üle 45% kõrgem aasta varasemast

perioodist (joonis 7). Kiirem hinnatõus oli seejuures 2007. aasta II kvartalis, kus kvartali keskmine hind ületas aasta varasema perioodi hinda 70%. Hinna kõrgtase saavutati I poolaasta lõpus ning III kvartalis pöördus hind kergele langusele. USA-s oli hinnatõus samadel perioodidel veelgi kiirem kui EL-is - 2007. aasta I poolaasta keskmine hind oli 73% kõrgem aasta varasema perioodi tasemest, II kvartali hind ületas aastatagust 2,2 korda ning III kvartalis pöördus hind samuti langusele.

Tabel 4

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2005 –2007. aastal

(II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg)

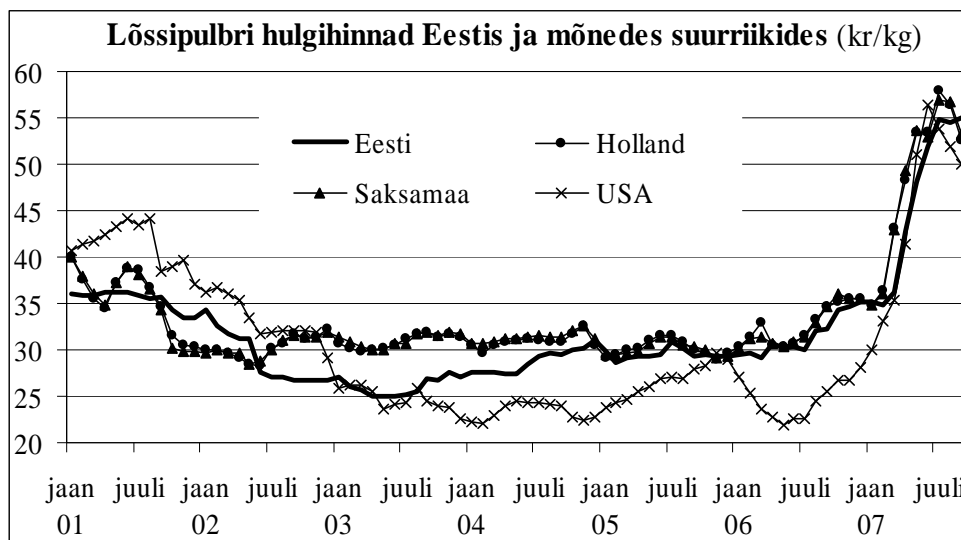
	II kv 2005	II kv 2006	II kv 2007	sept 2007	I pa 2005	I pa 2006	I pa 2007
PIIMAPULBER							
Holland	38.02	36.51	53.93	61.65	37.76	36.80	47.15
Saksamaa	37.55	36.69	54.14	64.15	37.81	36.94	47.84
USA keskmine	35.70	32.53	47.83	54.06	36.03	34.79	42.18
LÖSSIPULBER							
Holland	29.57	30.51	51.74	52.57	30.22	31.03	44.91
Saksamaa	29.49	30.62	51.92	53.20	30.07	30.73	44.91
USA keskmine	25.09	22.39	49.61	49.99	25.20	23.86	41.23
VÕI							
Holland	44.59	39.43	46.78	68.38	44.80	39.82	43.73
Saksamaa	43.81	39.19	49.99	70.25	43.97	39.63	45.00
USA keskmine	41.70	32.18	37.69	33.74	41.15	33.64	35.41
JUUST							
Saksamaa, Gouda	44.59	46.94	47.51	66.34	44.58	46.94	47.38
Inglise Cheddar	48.04	46.69	48.10	71.40	48.33	47.56	47.10
USA, Cheddar	55.07	55.22	53.79	59.40	55.09	55.37	52.71

Allikas: ZMP

Täispiimapulbri hulgihind muutus analoogselt lõssipulbri hinnaga, hinnatõus jäi ainult veidi aeglasemaks (joonis 8). Keskmised hinnad olid 2007. aasta I poolaastal EL-i suuremates tootjariikides ligi 30% kõrgemad aastataguse perioodi hinnast ning kiiremal hinnatõusuperioodil II kvartalis ületas hind 48% aastatagust taset. Augustis hinnatõus peatus ja septembris võis täheldada väga nõrka langust. Samasugune hinnatrend on olnud ka USA-s – keskmine hind oli I poolaastal 21% ja II kvartalis 47% kõrgem aasta varasema perioodi hinnast ning augustis peatunud hinnatõus pöördus septembris langusele.

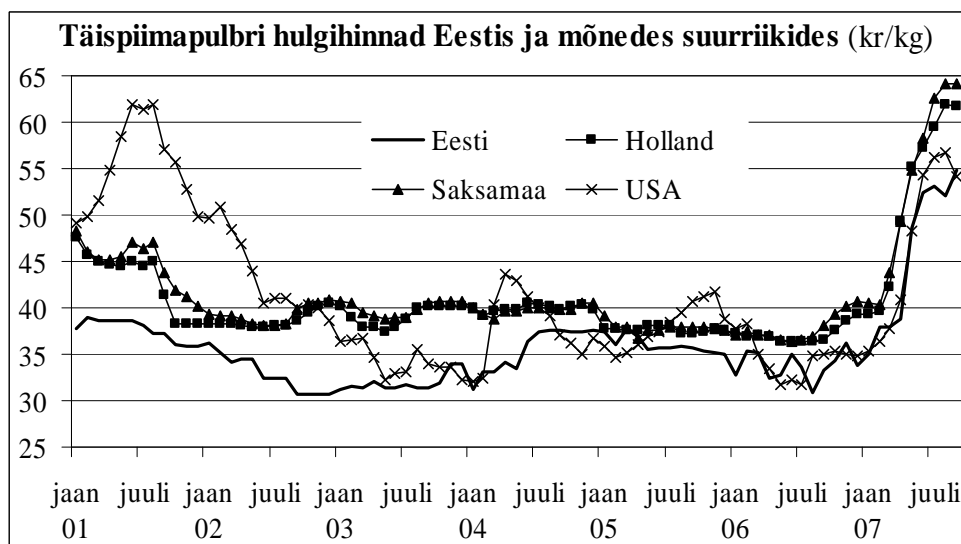
Piimarasvade hinnatõus algas pulbrite hinnatõusust pea pool aastat hiljem (joonis 9). *Või* hulgihind oli EL-is pidevas languses 2001. aasta kesksuurest kuni 2006. aasta III kvartali. USA-s järgnes 2001-2003. aastate hinnalangusele järsk tõus 2004. aastal ja hind kõikus väga tugevalt kahel järgneval aastal, järsem hinnalangus oli veel 2005/2006. aasta vahetuse

Joonis 7

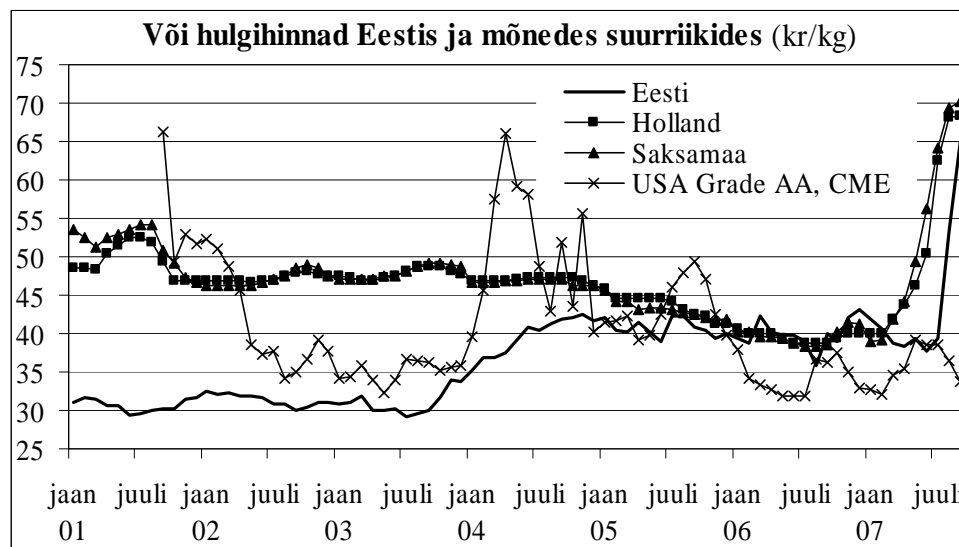
Allikas: ZMP, EKI

Joonis 8

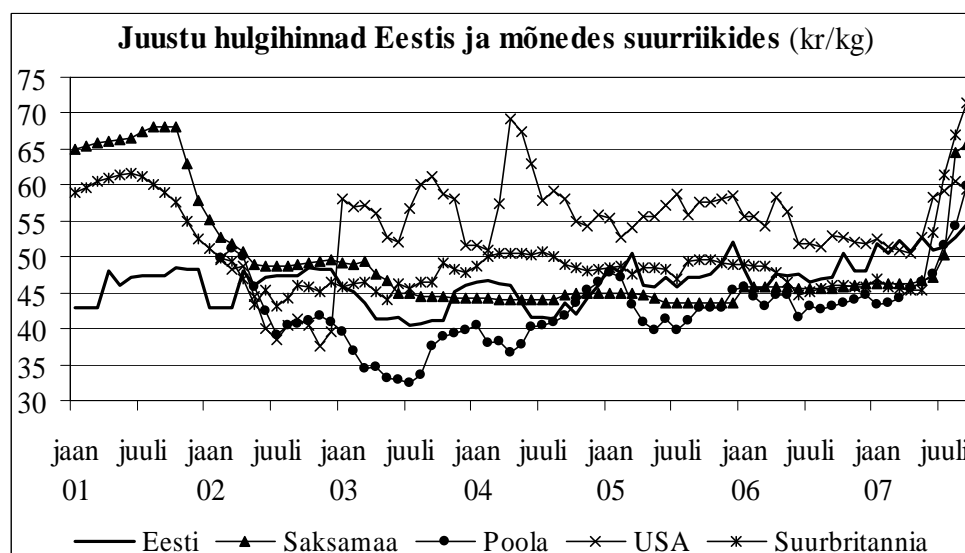
Allikas: ZMP, EKI

ringis. 2006. aasta lõpp ja 2007. aasta algus muutis ka võituru maailmas tootjate jaoks soodsamaks. Või tootmise vähenemisega Euroopa Liidus hakkasid võihinnad alates 2006. aasta oktoobrist tõusma. 2007. aasta I poolaastal oli perioodi keskmine hind Hollandis ja Saksamaal kuni 14% kõrgem aastatagusest. Kiirem hinnatõus sai alguse II kvartalis ja hind tõusis Saksamaal kiiremini kui Hollandis. 2007. aasta II kvartali keskmine hind oli Saksamaal 28% aastatagusest kõrgem, Hollandis 19% kõrgem. III kvartalis hinnatõus kiirenes veelgi ning Hollandis oli see nüüd kiirem kui Saksamaal. Septembris oli Saksamaal või hulgi hind 41% ja Hollandis 46% kõrgem II kvartali keskmisest hinnast. USA-s on või hind olnud kõikumavam ning 2007. aasta I poolaasta hinnatõus pöördus III kvartalis langusele. Keskmine hind I poolaastal oli USA-s 5% ja II kvartalis 17% kõrgem aastatagusest, kuid septembris juba 10% madalam II kvartali keskmisest hinnast.

Allikas: ZMP, EKI

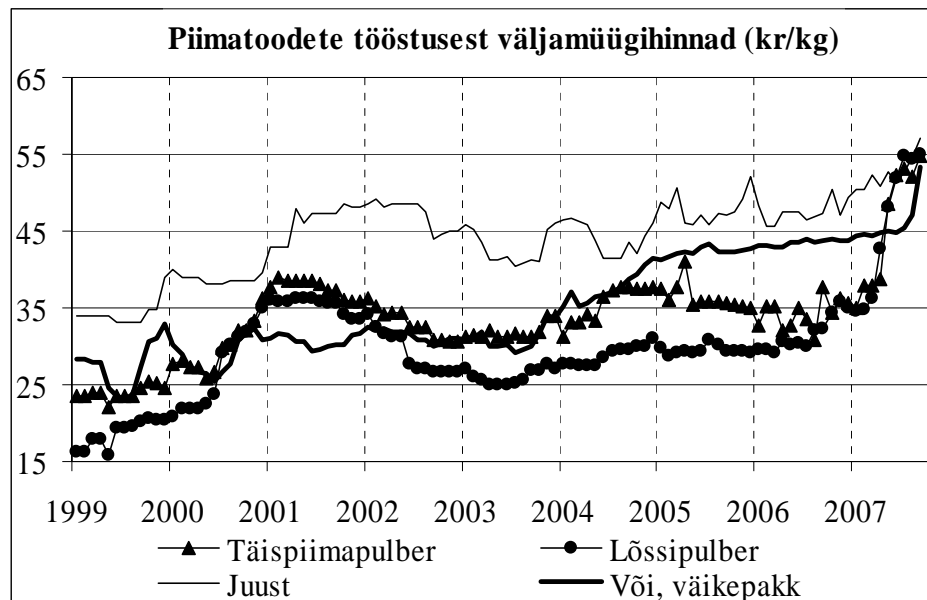
Juustu hinnad 2006. aasta jooksul küll kõikusid, kuid üldine trend on olnud stabiilsem teiste maailmaturu piimatoodete hinnatrendidega võrreldes (joonis 10). Püsivam hinnatõus algas 2006. aasta lõpust ning kiirenev hinnatõus 2007. aasta suvekuudel. Keskmised hinnad olid 2007. aasta I poolaastal ja ka II kvartalis EL-is enam-vähem aasta varasemal tasemel. 2007. III kvartalis hinnatõus kiirenes ning Edam/Gouda tüüpi juustud kallinesid septembriks II kvartali keskmise suhtes 40% (Saksamaal), Cheddar-tüüpi juustu isegi 48%. USA-s tõusis Cheddar-tüüpi juustu hind septembriks II kvartali keskmise suhtes 10%, kuid I poolaasta keskmine hind oli 5% madalam aastatagusest.

Allikas: ZMP, EKI

Soodne olukord piimatoodete maailmaturul kajastub ka Eesti siseturul kõigis hinnatasemetes (tabel 5, joonised 7-11). Piimatööstuste ettevõtete **tööstusest väljamüügi- ja ekspordihinnad** on aastaga tõusnud kiiremini pulbritel, aeglasemalt piimarasvatoodetel. Jätkuvalt on kallinenud ka kõik siseturutooted ja hinnatõus jätkus ka III kvartalis.

Joonis 11

Allikas: EKI

Eesti tööstusest väljamüügihindade aasta võrdluses on näha, et kiireim hinnatõus oli *lõssipulbril*. 2007. aasta I poolaasta keskmine tööstuse väljamüügihind ja ekspordihind oli 37% kõrgem aasta varasema perioodi keskmisest. Kiirem hinnatõus jäi II kvartalis, kus perioodi keskmine hind oli 56% kõrgem aastatagusest. Hinnatõus jätkus veel ka augustis. Septembris muutus hind kõikuvaks, kuid püsib nõrga langustendentsiga kõrgel tasemel (55.03 kr/kg).

Edam-tüüpi juustu väljamüügihind on Eestis tõusnud isegi kiiremini kui EL-i suuremate tootjariikide hulgihindad - I poolaasta keskmine väljamüügihind on aastaga tõusnud 8% ja ekspordihind 3% ning väljamüügihind (51.26 kr/kg) oli I poolaastal kõrgem kui näiteks Saksamaal (Edam 46.16 kr/kg). III kvartalis hinnatõus jätkus ja septembris oli hind (54.42 kr/kg) 6% kõrgem II kvartali keskmisest, kuid jäi tunduvalt aeglasemaks kui samal perioodil toimunud ülikiire hinnatõus Saksamaal (+40% sept/II kv, Edam 65.56 kr/kg-ni).

Täispiimapulbri hinnatõus järgis lõssipulbri hinnatrende, kuid oli veidi aeglasem – I poolaasta keskmine väljamüügihind oli 24% ja ekspordihind 14% kõrgem aastatagusest perioodist. II kvartali kiirema hinnatõusu tulemusel oli keskmine väljamüügihind 38% ja ekspordihind 24% kõrgem aasta varasemast. III kvartalis pöördus hind kergele langusele ja hakkas kõikuma, kuid püsib septembris siiski kõrgel tasemel (54.87 kr/kg).

25-kiloses pakendis *monoliitvõi* tööstusest väljamüügihinda mõjutas 2007. aasta I poolaastal oluliselt eksport Venemaale, kuhu hinnad olid madalamad ja kõikumamad kui maailmaturul. I poolaasta keskmine väljamüügihind oli 2% ja ekspordihind 12% kõrgem aastatagusest. 2007. aasta II kvartalis või väljamüügihind langes 3% eelmise aasta II kvartali suhtes kuigi ekspordihind samal ajal tõusis 18%. Peale aprillisündmusi soiku jäänud eksport Venemaale suunati ümber Lääne-Euroopasse, kus on kõrgem hinnatase. III kvartalis või väljamüügihinna tõus kiirenes ning septembris oli hind juba 50% kõrgem II kvartali keskmisest.

Väikepakendis või, mida põhiliselt müüakse siseturul, väljamüügihind liikus ühtlase mõõduka tempoga tõususuunas. 2007. aasta I poolaasta keskmine hind oli 3% kõrgem aasta varasemast perioodist ja edasise veelgi tempokamalt jätkunud hinnatõusu tulemusel oli hind septembris juba 19% kõrgem II kvartali keskmisest.

Tabel 5

Piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja ekspordihindade muutus Eestis 2005-2007.aastail

(tööstusest väljamüügi /ekspordihind; II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	II kv 2005	II kv 2006	II kv 2007	sept 2007	I pa 2005	I pa 2006	I pa 2007
Piimapulber	36.51/ 34.59	33.76/ 34.84	46.58/ 43.31	54.87	36.72/ 35.51	33.66/ 34.08	41.75/ 38.77
Lössipulber	29.47/ 28.68	30.48/ 29.25	47.58/ 44.09	55.03	29.43/ 28.86	30.28/ 29.87	41.41/ 40.83
Juust Edam	46.62/ 39.00	46.71/ 43.80	51.46/ 45.22	54.52	47.20/ 45.25	47.64/ 45.66	51.26/ 47.13
Või, 82%, 25 kg	40.55/ 32.52	39.62/ 29.40	38.47/ 34.79	57.74	40.90/ 34.71	39.00/ 28.29	39.64/ 31.58
Või, väike- pakk ~200g	42.37	43.31	44.85	53.27	42.01	43.19	44.67
Piim 2,5%	5.53	5.54	5.65	6.53	5.59	5.54	5.67
Piim 3,5%	6.25	6.21	6.55	7.05	6.26	6.23	6.54
Kodujuust, 4% lisandita	...	27.68	29.25	33.11	...	26.97	28.89

Allikad: EKI, PM Kaubanduspoliitika büroo

Teistegi siseturile müüdavate piimatoodete väljamüügihinnad tõusid aeglasema ja suhteliselt stabiilsema tempoga kui maailmaturutoodetel. Aastaga tõusis enim 4%-lise rasvasusega *kodujuustu* väljamüügihind (+7% 2007 I pa/2006 I pa). *Joogipiimade* väljamüügihinnad olid poolaasta keskmisena 2...5% kõrgemad aasta varasema perioodi tasemest (joonis 12). 2007. aasta III kvartalis kiirenes ka siseturutoodete väljamüügihindade tõus. Septembris oli II kvartali keskmise hinna suhtes 2,5%-lise rasvasusega joogipiima väljamüügihind 16% ja kodujuustul 13% kõrgem. 3,5%-lise piima tootjahind tõusis vähem (8%).

Piimatoodete **jaehindade** tõusu tempo oli ligilähedane tööstuse väljamüügihindade tõusule (tabel 6). Ekspordinõudlus püsib aga endiselt hea ning see vähendab hinnasurvet siseturul, mida on eriti tunda või, juustu ja kodujuustu jaehindades. Näiteks juust oli 2007. aasta I poolaastal 9,5% ja kodujuust 10,6% kallim aastatagusest. Teised piimatooted kallinesid samade perioodide võrdluses kauplustes 0,8...6,6% vahemikus. 3,5%-line joogipiim kallines 6,6% ja 2,5%-line joogipiim 3,1%. Koore hinnatõus oli aeglasem – hapukoorel 0,8% ja kohvikoorel 1,6%. 2007. aasta III kvartalis kiirenenud hinnatõusu tulemusel olid kaupluste jaehinnad septembris 5,3...14% vahemikus kõrgemad II kvartali keskmistest. Aeglaseim hinnatõus oli vaid 3,5%-lisel joogipiimal (+0,5%). Kiireim hinnatõus oli 2,5%-lisel joogipiimal (+14%). Tempokalt kallinesid või (+9,4%), kodujuust (+10,6%), keefir (+9,2%). Kodumaine juust maksis II kvartalis kauplustes keskmiselt 95.61 kr/kg ning kallines septembriks veel 5,3% (100.63 kr/kg).

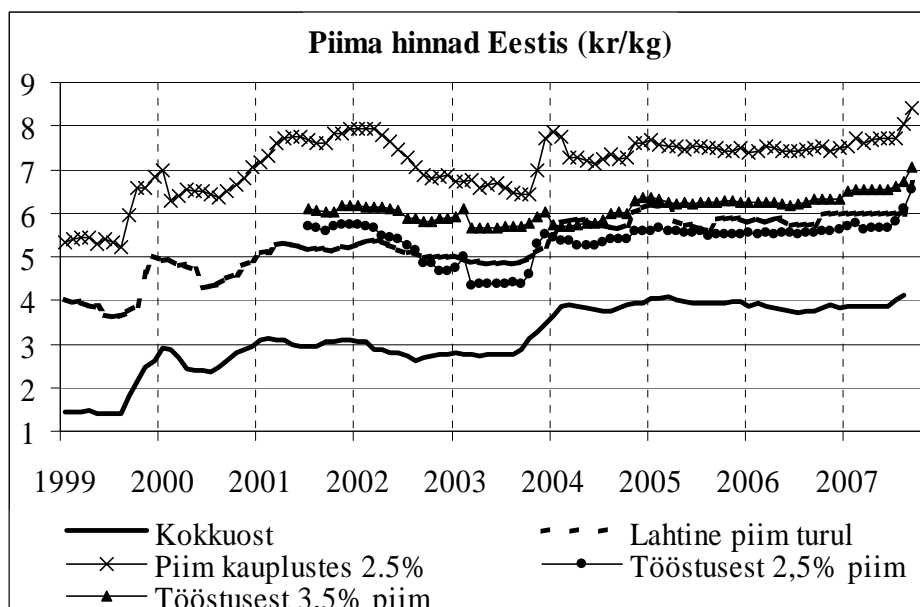
Tabel 6

Piimatoodete jaehindade muutus Eestis 2005-2007. aastail

(II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	II kv 2005	II kv 2006	II kv 2007	sept 2007	I pa 2005	I pa 2006	I pa 2007
Juust Edam	82.52	85.82	95.61	100.63	82.41	85.35	93.49
Või, väikepakk ~200g	65.00	68.19	70.27	76.89	64.79	68.20	69.84
Hapukoor	20.23	20.56	20.68	21.97	20.42	20.53	20.70
Kohvikoor	20.60	20.69	21.06	22.79	20.58	20.65	20.98
Kodujuust	40.51	40.57	45.34	50.15	40.46	40.59	44.91
Piim 2,5%	7.50	7.47	7.70	8.78	7.55	7.46	7.69
Piim 3,5%	8.98	9.20	9.90	9.95	8.97	9.24	9.85
Keefir	9.07	8.97	9.47	10.34	9.17	8.98	9.45

Allikas: EKI

Joonis 12

Allikas: EKI

Jaehinnad on tõusnud ka teistes Euroopa Liidu riikides, kuid riigiti erinevalt. Tallinna supermarketites on teiste EL-i riikide pealinnadega võrreldes piimatoodete jaehinnad endiselt enamasti kõrgemad kui uutes EL-i liikmesriikides, kuid veel madalamad vanade EL-i riikide pealinnade jaehindadest (tabel 7). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas. Valgehallitusjuustu hind on Tallinna hinnatasemest kõrgem vaid Helsingis, mis ilmselt on väikse konkurentsi kõrval Tallinna hinnataseme kujundamist mõjutanud.

Tabel 7

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 4.-10. juuni 2007.a
(kroonides)

Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Danone, Zott jms topsi- jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	9.90	13.90	94.48	4.03	18.77	10.17	3.20	199.95
Riia	10.24	14.03	76.59	7.12	18.92	10.69	5.34	153.39
Vilnius	11.10	14.77	67.93	9.15	20.89	11.69	3.85	135.90
Varssavi	7.67	12.53	57.58	5.80	x	7.78	3.74	113.06
Praha	9.74	10.88	72.88	9.52	x	8.41	5.23	141.00
Bratislava	11.02	17.04	71.16	10.31	29.03	12.36	3.88	156.34
Budapest	11.96*	22.44	86.44	x	x	17.60	4.79	183.48
Helsingi	11.32	17.00*	108.24	10.40*	23.63	11.34	5.77	208.41
Berliin	12.50	13.52	92.07	7.34*	29.89	6.10	4.69	x
Stockholm	12.05	24.26	83.50	14.89*	21.59	13.39	6.02	133.54

***Varssavi:** kohvikoor 12%; **Praha:** virsikujogurt 150g, ümberarvutus maitsestatud jogurt 150g; **Budapest:** piim 2,8%, maitsestatamata jogurt 200g; **Helsingi:** kohvikoor 19%; **Berliin:** kohvikoor UHT; **Stockholm:** kohvikoor 12%.
Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

Praegune piimaturu olukord maailmas, kus maailmaturutoodete hinnad on pakkumise vähenemise ja nõudluse kasvu tagajärjel kiiresti tõusnud, avaldab piimatootjate jaoks positiivset survet **toorpiima hinnale** (joonised 13, 14 ja 15, tabel 8). Tabel 8 andmetest nähtub, et toorpiima hinnad on tõusnud kogu maailmas. Isegi Uus-Meremaal, kus piimatootmisel on madalaim omahind, oli tänava I poolaastal kokkuostuhind 12,5% kõrgem aastatagusest ning juulis tõusis hind veel 19% II kvartali keskmise suhtes. Kiireim kokkostuhinna tõus oli aga USA-s, kus aastaga tõusis hind 22% (Ipa'07/Ipa'06) ja juuli hind oli 13% kõrgem II kvartali keskmisest. Euroopa Liidus kallines toorpiim enim Saksamaal - +5,8% poolaastate keskmiste võrdluses. Leedus tõusis toorpiima hind samal perioodil 4,6%, Eestis 1%, kuid Soomes ja Lätis hind veel II kvartalis ei muutunud. Juulis hinnatõus kiirenes ja oli II kvartali keskmisest Soomes 10%, Saksamaal 8% ja Eestis 3,6% kõrgem. Euroopa Liidu suurtööstuste keskmine kokkuostuhind oli 2007. aasta I poolaastal keskmiselt 4.29 kr/kg ja see on aastaga 2,1% tõusnud ning juulis hinnatõus kiirenes (+13,2% II kv keskmise suhtes).

Tabel 8

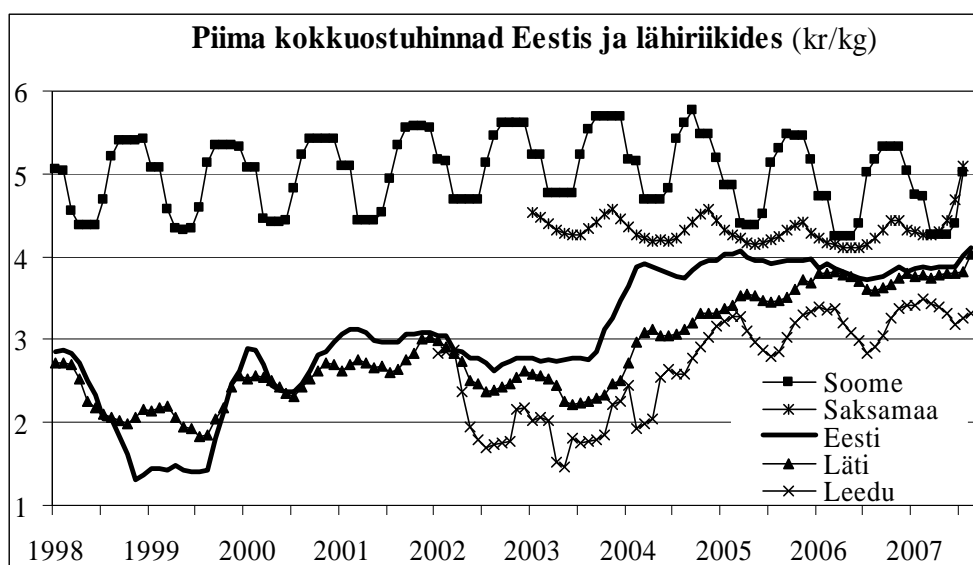
**Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes,
Eesti lähiriikides ja Uus-Meremaal (kr/kg)**

	II kv 2005	II kv 2006	II kv 2007	juuli 2007	I pa 2005	I pa 2006	I pa 2007
Suurtööstused*							
Nordmilch Saksamaa	4.07	4.07	4.30	5.28	4.15	4.17	4.25
Arla Foods Taani	4.35	4.27	4.33	4.33	4.40	4.30	4.32
Danone Prantsusmaa	4.12	3.95	4.14	4.98	4.41	4.32	4.45
Lactalis Prantsusmaa	4.27	4.10	4.12	4.67	4.52	4.40	4.40
Friesland Coberco Holland	3.87	3.76	3.92	4.19	4.00	3.97	3.99
Arla Foods Rootsi	4.29	4.23	4.30	4.34	4.38	4.25	4.32
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.13	4.02	4.24	4.80	4.28	4.20	4.29
Riigid							
USA	4.33	3.39	5.08	5.74	4.17	3.78	4.63
Uus-Meremaa	2.87	2.39	3.11	3.71	2.86	2.55	2.87
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.16	4.11	4.74	5.10	4.22	4.14	4.38
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	4.43	4.29	4.56	5.02	4.57	4.43	4.44
Läti, <i>rasv 4,0%, valk 3,3%</i>	3.51	3.75	3.80	3.82	3.48	3.78	3.78
Leedu, <i>rasv 4,0%, valk 3,2%</i>	2.98	3.09	3.26	3.26	3.12	3.23	3.38
Eesti	3.97	3.78	3.87	4.01	4.01	3.83	3.87

* baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

Allikad: LTO, ZMP, EKI

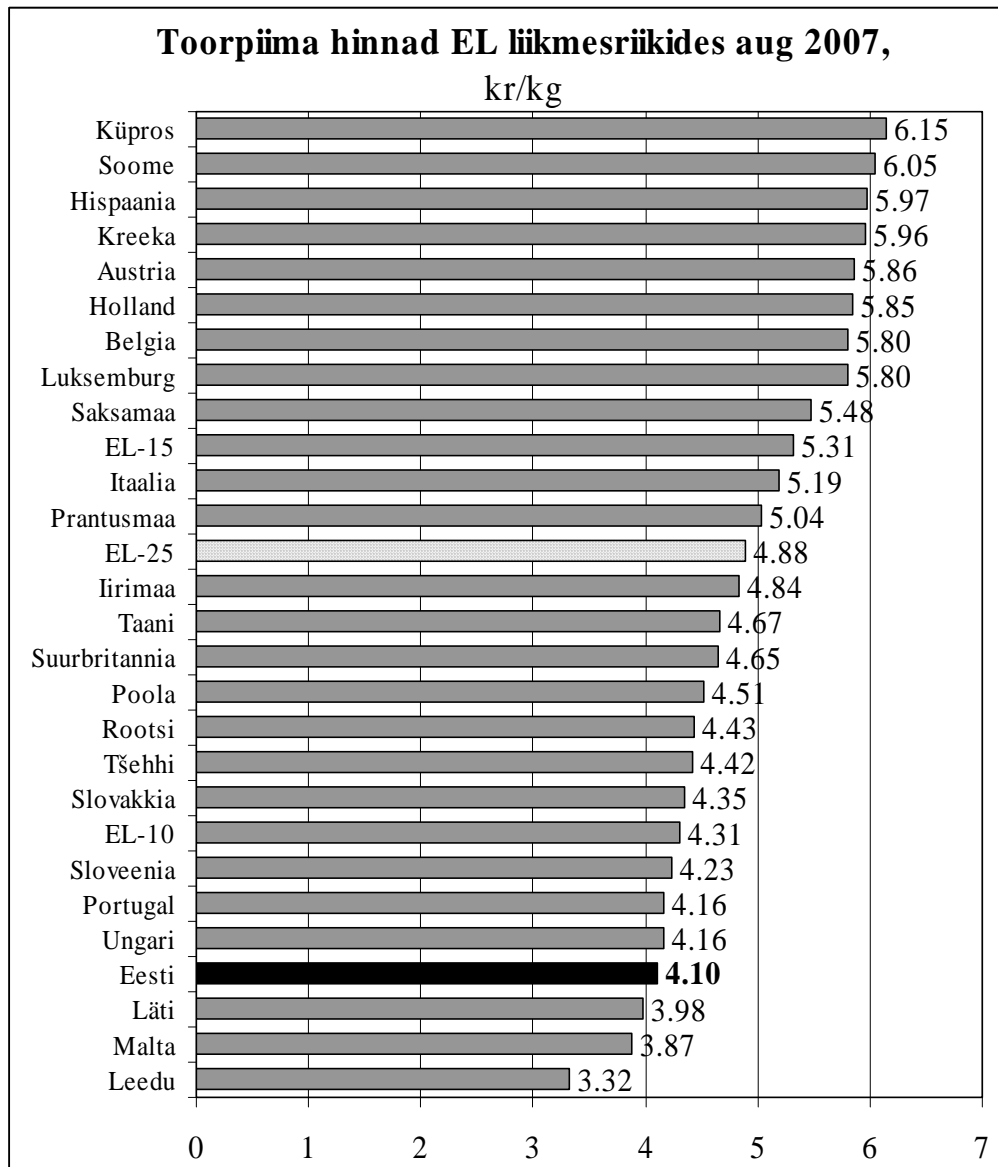
Joonis 13

Allikad: LTO, ZMP, EKI

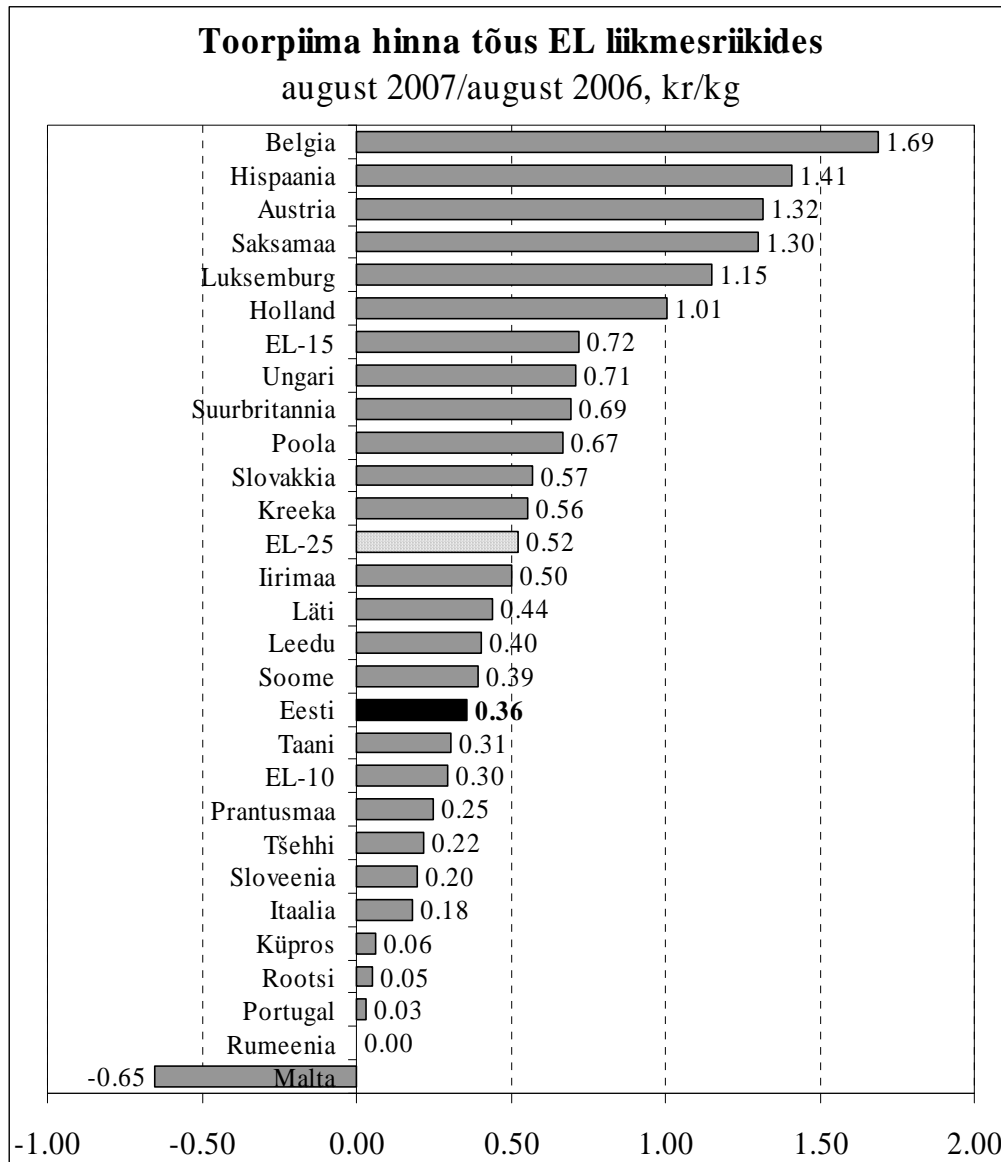
Eesti piimatööstuste poolt varutava toorpiima tegelik **kokkuostuhind** püsis ESA andmetel 2007. aasta I poolaastal stabiilselt 3.87 kroonil ning hakkas tõusma alles juulist (4.01 kr/kg). Augustis hinnatõus jätkus ning tõusis ühe kuuga 2,2% 4.10 kr/kg tasemele. Piima kokkuostuhind Eestis oli augustis kõrgem vaid Läti, Leedu ja Malta hindadest, jäädes allapoole kõigi ülejäänud EL-i liikmesriikide ja suurtööstuste hinnatasemetest. Augustis oli Eesti kokkuostuhind vaid 84% EL-25 keskmisest ja 95% EL-10 keskmisest hinnast.

Joonis 14

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonisel 15 on näha, et Eestis on toorpiima kokkuostuhinna aastane tõus olnud väiksem ja aeglasem, kui suuremas osas teistes EL-i riikides, sh meie naabermaades.

Allikas: Euroopa Komisjon

Praeguseks on piimatoodete hinnatõus maailmaturul aeglustunud ning osade toodete osas peatunud. Maailmas prognoositakse aga tulevikuks kõigi põllumajandusliku päritoluga toorainete kallinemist, eelkõige teravilja hinnatõusu. Teravilja hinnatõusuga kaasneb kõigi loomsete toorainete kallinemine. Toorpiima omahinna tõusule lisandub hinnatõus, mida tingib piimatoodete tarbimise kiirem kasv pakkumise kasvuga võrreldes.

Väliskaubandus

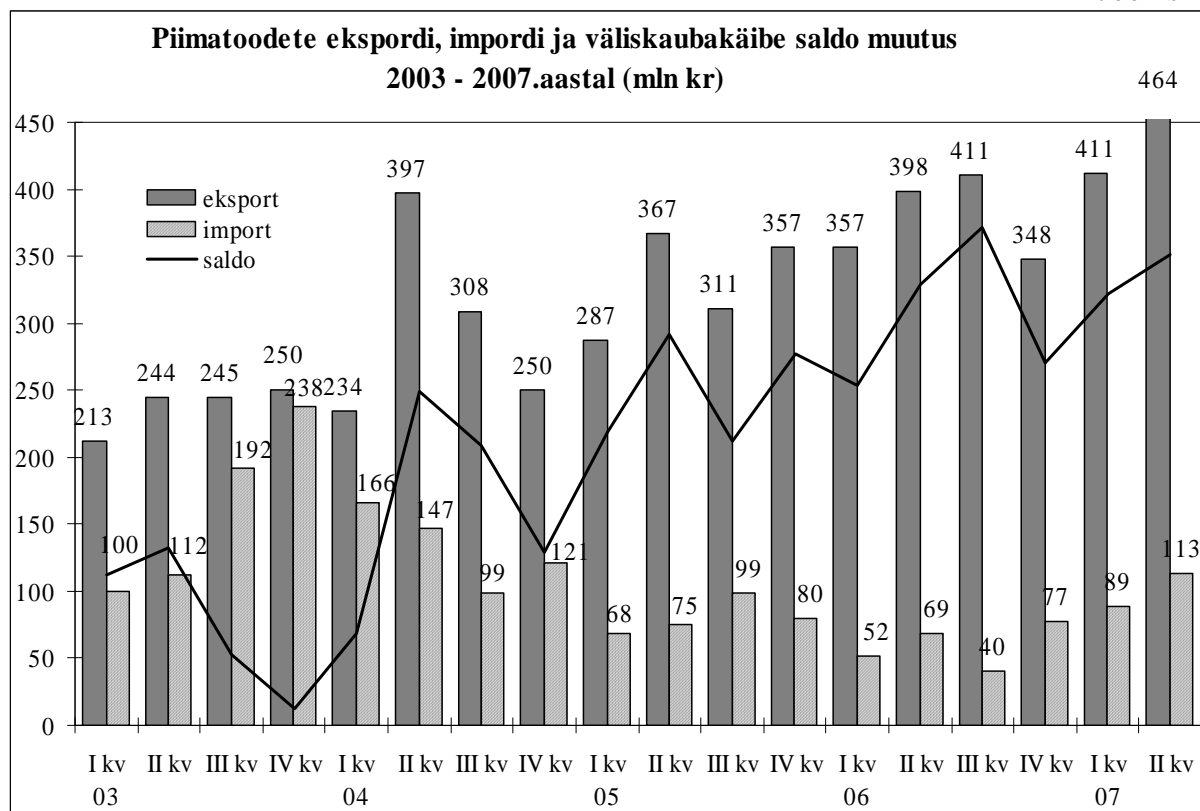
Soodne olukord maailmaturul on aktiveerinud ka piimatoodete eksporti. Piimatoodete väliskaubavahetuse käive kasvas 2007. aasta I poolaastal nii hindade tõusu kui kaubakoguste suurenemise tõttu. Piimatoodete eksporditi Eestist 2007. aasta I poolaastal kokku 874,5 miljoni krooni eest (+26,2%, +181,4 mln kr) ja imporditi Eestisse 201,7 miljoni krooni

väärtuses (+67,8%, +81,5 mln kr, joonis 3). Impordikäibe maht oli, vaatamata ekspordikäibest kiiremale käibekasvule tühine ning oli 4,3 korda väiksem ekspordikäibest (joonis 16).

Kaubavahetuse positiivne saldo suurenes 2007. aasta I poolaastal 672,8 miljoni kroonini, ületades eelmise aasta sama perioodi saldod 99,9 miljoni krooniga ehk 17,4%. Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne nii EL vanade liikmesriikide (+512 mln kr) kui ka kolmandate riikidega (+160,2 mln kr).

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2007. aasta I poolaastal 18,5% (2006 I pa – 18,5%) põllumajandussaaduste kogueksportist ja import 3,1% (2006 I pa – 2,1%) koguimportist.

Joonis 16

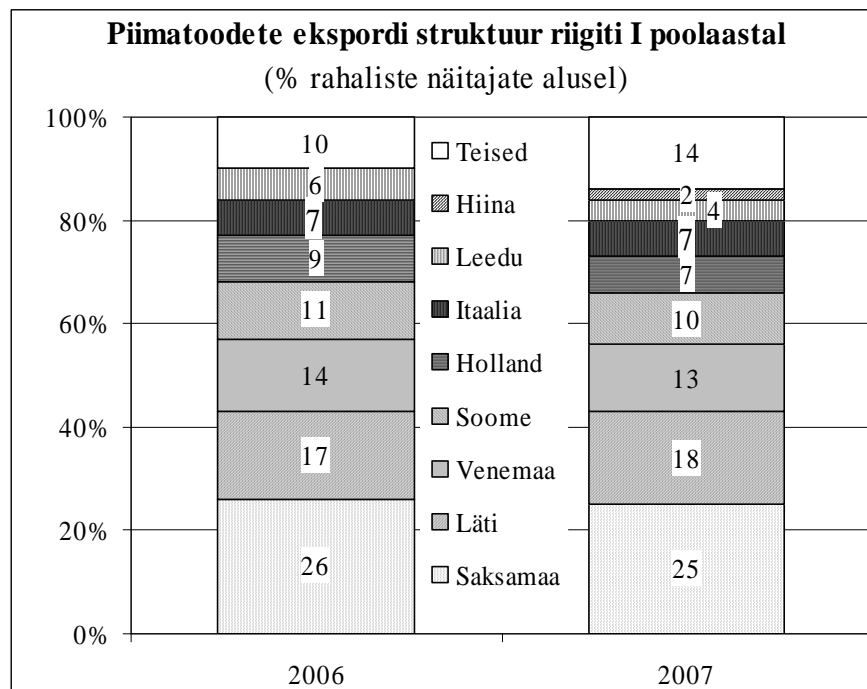

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

2007. aasta I poolal **eksporditi** Eestist piimatooted 874,5 mln krooni väärtuses, mis on 26,2% ehk 181,4 mln krooni enam aastatagusest perioodist (tabel 9). Ekspordikäibe suurenes nii ekspordikoguste suurenemise kui ekspordihindade tõusu tulemusel. Piimatoodete rahalisest ekspordist moodustas 81% eksport EL liikmesriikidesse ja 19% kolmandatesse riikidesse (joonis 17). Kusjuures aastaga kasvas eksport kolmandatesse riikidesse kiiremini (+58%) kui EL liikmesriikidesse (+21%). Riikidest suurenes ekspordikäibe enam Läti (+35%, +41,3 mln kr), Saksamaale (+21%, +37,3 mln kr) ja Venemaale (+12%, +12 mln kr). Tänavu on eksport Läti ja Venemaale aga aeglustunud, sest aasta varem oli käibe kasv

nendesse riikidesse vastavalt 3,4-kordne (+85,6 mln kr) ja 1,5-kordne (+30,9 mln kr). Eksport Saksamaale aga aasta tagasi vähenes ¼ võrra (-46,4 mln kr).

Joonis 17

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Suurema osa ekspordikäibe juurdekasvust andis lõssipulbri (+94,6 mln kr, koguse suurenemine 61,6%), või (+61,8 mln kr, koguse suurenemine 2,2 korda) ja rõõsa koore (+41,2 mln kr, koguse suurenemine 4,2 korda) käibe suurenemine (tabel 9). Vaadeldud perioodil langes piimapulbri (-53,2 mln kr), kohupiima (-20,4 mln kr) ja 1...6%-lise rõõsa piima (-8 mln kr) ekspordikäive, nende toodete koguseline eksport vähenes vastavalt 50%, 34% ja 7,5%. Võrreldes aastatagusega suurenes tänavu I poolaastal veel jäätise (koguse suurenemine 5,2 korda), hapupiimatoodete (+29,3%), vadakupulbri (+8,3%) ja juustu (+6,4%) koguseline eksport.

Maailmaturu toodete ekspordihinnad tõusid I poolaastal järsult. Võrreldes aasta varasema perioodi hindadega, oli tänavu lõssipulbri ekspordihind 36,7%, piimapulbril 13,8%, võil 11,6% ja juustul 3,2% kõrgem. Järsu kohupiima keskmise ekspordihinna languse (-42%) tingis ekspordi odavnemine Leetu (hinnalangus -57%). Ka jogurti keskmine ekspordihind on langenud (-3,4%) ekspordi odavnemisest Leetu.

Tähtsamad eksporditüübid olid lõssipulber (21% piimatoodete ekspordikäibest, joonis 18), juust (20%) ja piim-koor (18%). Või osakaal ekspordikäibes on aastaga tõusnud 6%-punkti võrra 13%-le. Piimapulbri osakaal moodustas 8% piimatoodete ekspordikäibest.

Tabel 9

Piimatoodete põhieksport 2006 – 2007.a I poolaastail

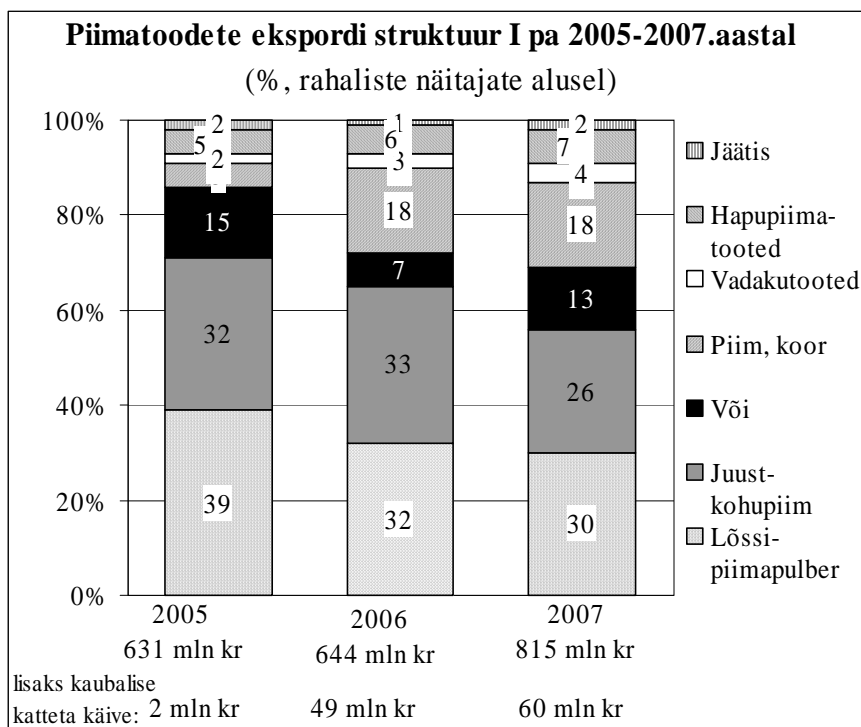
	I poolaasta 2006			I poolaasta 2007			Ekspordikoguse muutus 2007/06 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	25475	115234	4.52	26211	147665	5.63	2,9
sh piim 1...6%	24261	98008	4.04	22448	90074	4.01	-7,5
rõõsk koor üle 6%	851	15296	17.67	3567	56549	15.85	4,2 korda
Kondenseeritud piim, pulber	6420	203878	31.76	6320	247267	39.12	-1,6
sh lõssipulber	2619	78218	29.87	4233	172810	40.83	61,6
piimapulber	3556	121161	34.08	1754	67978	38.77	-50,7
Hapendatud piimatooted	2572	39720	15.44	3326	53650	16.13	29,3
sh jogurt	1878	26144	13.92	2423	32571	13.44	29,0
Vadakutooted	2415	21797	9.02	2623	31886	12.16	8,6
sh vadakupulber	2410	21686	9.00	2610	26843	10.28	8,3
Või ja piimarasvad	1573	44746	28.45	3332	105241	31.58	2,1 korda
sh või	1532	43357	28.29	3330	105158	31.58	2,2 korda
Juust, kohupiim	4853	215698	44.44	5274	210194	39.85	8,7
sh värske juust, kohupiim	1466	59874	40.83	1673	39453	23.58	-34,2
nat juust	3320	151681	45.68	3533	166536	47.13	6,4
Jäätis	122	3101	25.51	632	18682	29.59	5,2 korda
Piimatooted kokku	x	644 174	x	x	814 585	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	48 926	x	x	59 915	x	x
KOKKU	x	693 100	x	x	874 500	x	26,2*

*ekspordikäibe muutus

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete ekspordi sihtriikide struktuuris olulisi muutusi aastaga ei ole toimunud. Suurema osakaaluga piimatoodete ekspordikäibes on endiselt Saksamaa (25%). Läti on sihtriikidest teisel kohal (18%) ja Venemaa kolmandal kohal (13%). Uutest sihtturgudest lisandusid I poolaastal tõenäoliselt ühekordsete tehingutega Hiina (500 t lõssipulbrit), Ceuta (60 t lõssipulbrit), Maroko (96 t lõssipulbrit), Vietnam (500 t vadakupulbrit) ning või ekspordis Egiptus (25 t), Jordaania (25 t), Kuiveit (46 t), Saudi Araabia (260 t) ja Süüria (100 t).

Saksamaa osakaal oli kõrge lõssipulbri (56% selle ekspordikogusest), piimapulbri (59%), rõõsa koore (58%) ja või (15%) ekspordikogustes. Hollandisse viidi 11% lõssipulbrit, 14% piimapulbrit, 13% muudest hapupiimatoodetest, 18% kohupiima ja 10% vadakupulbri ekspordikogustest. Soome läks 58% jogurtite, 20% muude hapupiimatoodete, 27% muude juustude ja 15% sulatatud juustu ekspordikogustest (tabel 10).

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 10

Põhiliste piimatoodete põhiexpordi struktuur riikide lõikes I poolaastal 2007.a
(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor		Lõssi-piimapulber		Hapupiima-tooted		Või, piimarasvad		Juust, kohupiim	
2003 I pa - 1507 t		2003 I pa - 5857 t		2003 I pa - 1269 t		2003 I pa 3105 t		2003 I pa - 4079 t	
2004 I pa - 2179 t		2004 I pa - 9329 t		2004 I pa - 999 t		2004 I pa 5813 t		2004 I pa - 1771 t	
2005 I pa - 1597 t		2005 I pa - 7715 t		2005 I pa - 2133 t		2005 I pa 2869 t		2005 I pa - 5361 t	
2006 Ipa - 25475 t		2006 Ipa - 6420 t		2006 I pa - 2572 t		2006 I pa 1573 t		2006 I pa 4853 t	
2007 Ipa-26211 t		2007 Ipa - 6320 t		2007 Ipa - 3326 t		2007 Ipa 3332 t		2007 Ipa - 5274 t	
Läti	82	Saksamaa	54	Soome	47	Venemaa	45	Venemaa	23
Saksamaa	8	Holland	11	Läti	27	Saksamaa	15	Soome	19
Venemaa	5	Läti	9	Leedu	13	Soome	8	Itaalia	17
Soome	2	Hiina	8	Rootsi	5	Saudi Araabia	8	Leedu	17
Leedu	2	Leedu	3	Holland	4	Itaalia	5	Läti	11
Holland	1	Hispaania	3	Teised	4	Holland	5	Holland	6
		Teised	12			Taani	5	Teised	7
						Teised	9		

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatesse riikidesse viidi 73% vadakutoodete, 15% lõssipulbri ja 59% või ekspordikogusest. Peamiseks sihtriigiks kolmandate riikide seas oli Venemaa, kuhu läks 31% vadakupulbri, 45% või ja 34% naturaaluustude 2007. aasta I poolaasta ekspordikogusest.

Peale Venemaa ja uute lisandunud riikide oli kolmandate riikide seas sihtturuks veel Norra, kuhu eksporditi 27 tonni juustu ja 27 tonni vadakutooteid, kokku 5,4 miljoni krooni eest. Uute sihtriikide osakaal kolmandate riikide ekspordikäibes oli 22%, nendest suurim osakaal oli Hiinal (12%).

Piimatoodete **import** rahalises väärtuses oli 2007. aasta I poolaastal 67,8% (+81,5 mln kr) suurem kui aasta varasemal perioodil ja ulatus 201,7 miljoni kroonini (tabel 11). Käibekasv on saavutatud nii impordikoguste suurenemise kui kõigi toodete impordihindade tõusu tagajärjel. Võrreldes aastatagusega vähenes piima- ja koorepulbrite ning või ja piimarasvatoodete sissevedu.

Tabel 11

Piimatoodete põhiimport 2006 ja 2007.a I poolaastail

	I poolaasta 2006			I poolaasta 2007			Impordikoguse muutus 2007/06 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	153	3135	20.45	199	5898	29.70	30,1
Kondenseeritud piim, pulber	327	8371	25.61	368	9957	27.04	12,5
sh lõssipulber	35	829	23.51	110	2858	25.96	3,1 korda
piimapulber	107	3669	34.24	101	3903	38.70	-5,6
Hapendatud piimatooted	469	8009	17.08	1878	39498	21.04	4 korda
sh jogurt	140	2666	19.07	621	12892	20.76	4,4 korda
Vadakutooted	824	13153	15.97	1117	26588	23.80	35,6
sh vadakupulber	715	12075	16.89	910	21019	23.10	27,3
Või ja piimarasvad	30	1446	48.90	22	1101	51.34	-26,7
sh või	27	1378	51.22	20	1058	54.02	-25,9
Juust, kohupiim	868	47447	54.63	1171	65132	55.64	34,9
sh naturaalne juust	574	31670	55.21	626	37229	59.49	9,1
Jäätis	740	21528	29.11	835	29515	35.35	12,8
Piimatooted kokku	x	103 089	x	x	177 689	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	17 111	x	x	24 011	x	x
KOKKU	x	120 200	x	x	201 700	x	67,8*

*impordikäibe muutus

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Impordikäibest 98% tuli EL-i teistest liikmesriikidest ja 2% sissevedu väljastpoolt EL-i ehk kolmandatest riikidest. Kusjuures import EL-i liikmesriikidest suurenes aastaga 69% ja kolmandatest riikidest 15%. Eestile suuremateks piimatoodete impordipartneriteks olid I pool-

aastal Poola (piimatoodete impordikäive 46,5 mln kr, osakaal piimatoodete impordikäibes 23%), Soome (38,8 mln kr, 19%) ja Leedu (34,9 mln kr, 17%, joonis 19).

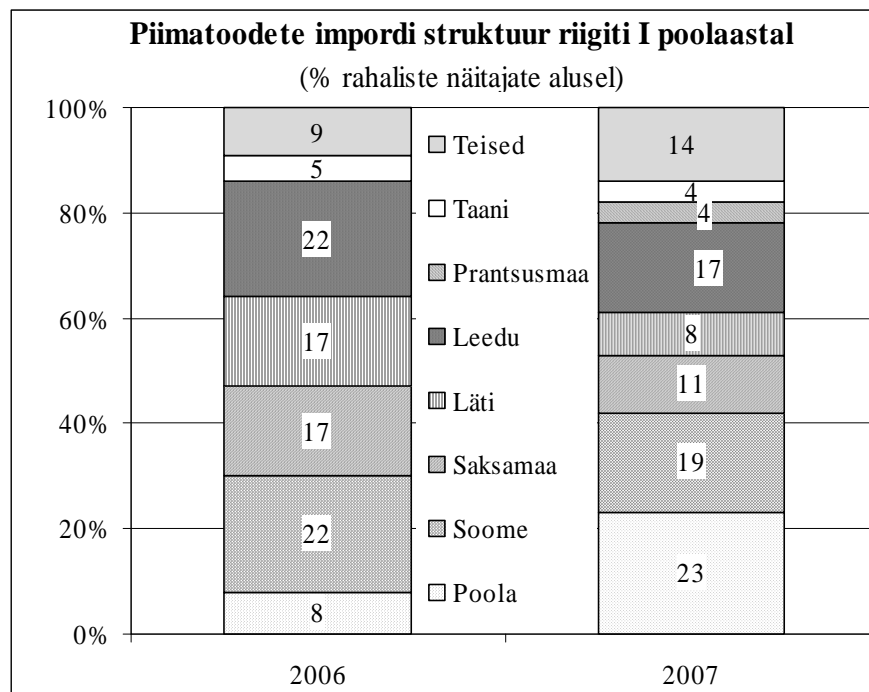
Aasta jooksul kasvas import kõigist endistest impordiriikidest. Kiireim kasv oli Poolast (4,8 korda,+36,9 mln kr) ning seda põhiliselt jogurtite ja muude hapupiimatoodete sisseveo suurenemise tõttu. Jogurtite sissevedu Poolast moodustas 61% ja muude hapupiimatoodete sissevedu 80% I poolaastal Eestisse toodud nende toodete kogumahust (tabel 12). Import Soomest suurenes 50% (+13 mln kr) ning Leedust ja Saksamaalt 33%.

Soomest toodi Eestisse 12% jogurtist, 60% võist, 86% riivitud juustust, 40% naturaaluustust ja 28% jäätisest. Leedust imporditi 14% naturaaluustu, 48% jäätise, 18% vadakutoodete, 17% rõõsa koore ja 23% lõssi-piimapulbri impordikogusest (tabel 12).

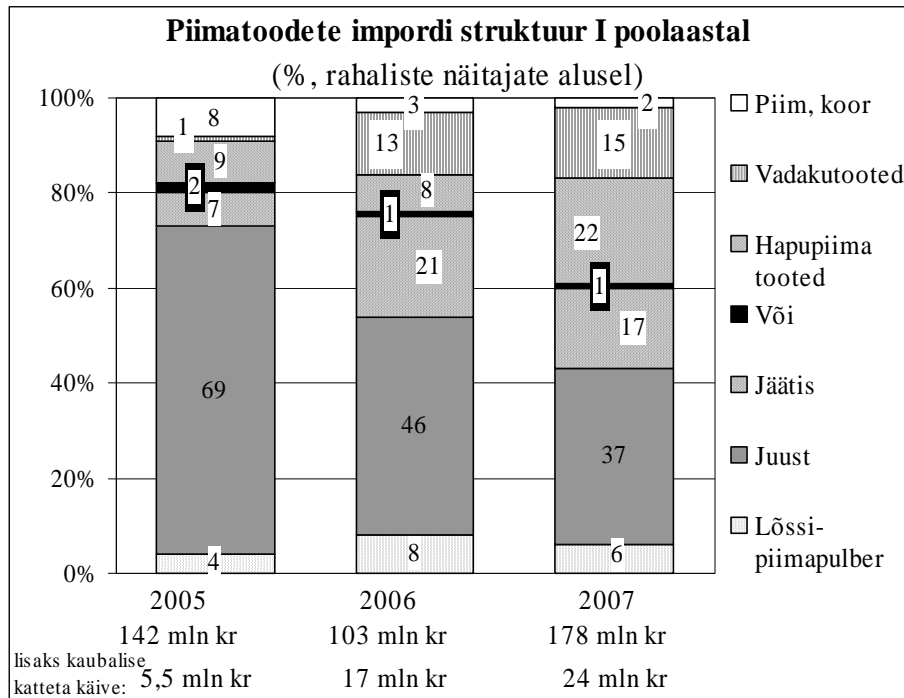
Kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid kahest riigist, kokku 3,8 miljoni krooni eest. Venemaalt toodi 2,8 miljoni krooni eest jäätist (87,5 t) ning Norrast 0,9 miljoni krooni väärtuses juustu (22,2 t) ja 0,1 miljoni krooni eest võid (1,9 t).

2007. aasta I poolaasta impordikäibest moodustas ligi 37% juustu-kohupiimatoodete import (joonis 20). Järgmisteks suuremateks imporditartikliteks olid hapupiimatooted (22% piimatoodete impordikäibest) ja jäätis (17%). Vadakutoodete toodi Eestisse 26,6 miljoni krooni eest, mis oli 15% piimatoodete impordikäibest. Pulbrite osakaal impordikäibes on tänavu langenud 6%-le eelmise aasta 8%-lt. Või import on endiselt tühine - 1% piimatoodete impordikäibest.

Joonis 19

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 12

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes I poolaastal 2007
(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piim, lõss, koor	Lõssi-piimapulber	Hapupiimatooted	Või, piimarasv	Juust, kohupiim	Jäätis
2003 Ipa 472 t	2003 I pa 3133 t	2003 I pa 991 t	2003 I pa 2947 t	2003 Ipa 1224t	2003 I pa 506 t
2004 Ipa 4184t	2004 I pa 1625 t	2004 I pa 576 t	2004 I pa 2946 t	2004 Ipa 1842t	2004 I pa 639 t
2005 Ipa 269 t	2005 I pa 95 t	2005 I pa 576 t	2005 I pa 41 t	2005 Ipa 1614t	2005 I pa 731 t
2006 Ipa 153 t	2006 I pa 327 t	2006 Ipa 467 t	2006 I pa 30 t	2006 Ipa 869 t	2006 I pa 740 t
2007 Ipa 199 t	2007 Ipa 368 t	2007Ipa 1878t	2007 Ipa 22 t	2007 Ipa 1171t	2007 Ipa 835 t
Saksamaa 50	Saksamaa 27	Poola 72	Soome 55	Soome 28	Leedu 48
Läti 36	Leedu 23	Saksamaa 10	Läti 32	Leedu 11	Soome 28
Leedu 13	Holland 18	Leedu 10	Norra 9	Läti 20	Venemaa 11
Soome 1	Taani 13	Soome 6	Poola 4	Saksamaa 17	Läti 7
	Läti 10	Läti 2		Poola 16	Tsehhi 5
	Poola 9			Teised 8	Slovaki 1

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Maailmaturg

IDF'i hinnangul on piimatoodete maailmaturg võrreldes eelmise aastaga fundamentaalselt muutunud. Nõudlus ületab pakkumist ning hinnad on tõusnud tasemele, mida aasta tagasi peeti ebarealistlikuks. Nõudluse kasv on seletatav rahvastiku arvu kasvuga maailmas ning läänelike toitumistavade populaarsuse tõusuga arenevates riikides (näiteks jäätis, pitsa). Nõudluse kiiret kasvu viimastel aastatel arenevates riikides, nagu Hiinas, Brasiilias, Venemaal, Indias ja paljudes teistes Kagu-Aasia riikides on põhjustanud nende riikide kiire majanduse kasv. Osaliselt suurendab piimatarbimist ka mitmete riiklike abiprogrammide (koolipiim jne) rakendamine. Tugev majanduskasv stimuleerib ka nõudlust toorainetele ning eriti naftale. Pidevalt tõusev nafta hind aitab kaasa ostujõu suurenemisele naftat ekspordivates riikides, mis ise on samas olulised piimatoodete importijad.

Seega ületab piimatoodete nõudluse kasv viimastel aastatel pakkumise kasvu ja piima tarbitakse rohkem kui toodetakse. Veel mõned aastad tagasi toodeti piima tarbimisest rohkem ning kogused, mis tarbimisest üle jäid, töödeldi võiks ja pulbriteks ning ladustati varudena, eriti EL-is, USA-s ja teatud koguses ka Okeaanias. Alates 2004. aastast hakkasid varud vähenema ning müüdi maailmaturul. Nii kaua kui pakkumist varude arvel sai täiendada, suudeti nõudlust rahuldada ja hinnad püsisid stabiilsed.

2006. aasta jooksul lõppesid lõssipulbri varud täielikult ning 2007. aasta esimestel kuudel ka võivarud ning nõudluse ja pakkumise vahel suurenevat vahet ei olnud võimalik enam varude arvel katta (tabel 13). Selle tagajärjel hakkasid piimatoodete hinnad tõusma nii järsult, mida varasematel aastatel pole kogetud. Hinnatõus EL-is kiirenes ja tugevnes isegi peale eksporditoetuste 0-määrade langemist.

Tabel 13

Maailma piimaturu bilanss (mln t)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006*	Muutus ± %
Piimatoodang	585,7	602,5	614,3	620,2	634,0	646,0	+1,7
Varude muutus kuivaines	+0,5	+3,6	+0,0	-1,7	-2,7	-2,0	-26,0
Piima kogutarbimine	585,2	598,9	614,3	621,9	636,7	647,0	+1,6
Tarbimine, kg/1 elanik	95,2	96,2	97,5	97,5	98,7	99,1	+0,4

Allikas: ZMP, *esialgne

Piima tarbitakse eelkõige nendes riikides, kus seda toodetakse. Ainult Uus-Meremaal toodetakse peaaegu erandlikult ekspordiks. Piimatoodangust müüakse maailmaturul kokku vaid 7%. Ekspordiriike, nagu EL, Uus-Meremaa, Austraalia, USA ja Argentiina, on tunduvalt vähem kui importööre. 2007. aasta kevadel rahuldati maailmaturu nõudlust eelkõige pakkumisega EL-ist. Tootmises oli sel perioodil EL-is ja ka USA-s kõrghooaeg, lõunapoolkeral – Okeaanias ja Lõuna-Ameerikas aga sesoonne madalseis.

Piimatoodang tõuseb maailmas aasta-aastalt, kasvutempo on aga viimastel aastatel aeglustunud (tabel 13). Prognooside kohaselt peaks maailma piimatoodang suurenema 2007. aastal 9 mln tonni võrra 655 mln tonnini ehk +1,4%. Suurim piimatoodangu kasv tuleb Hiinast ja Indiast. Kasvutempo aeglustumise põhjusi võib nimetada palju. Paljudes maailma osades, sealhulgas ka Saksamaal ja EL-is, võidab populaarsust bioenergia tootmine, mis konkureerib piimatootmisega söötade kasvupindades (mais), tööjõu ja kapitali kasutuses. Maamajanduse jaoks on tekkinud uus alternatiivne tootmissuund, mida aastate eest polnud olemaski. Peaaegu kõikjal – v.a võib-olla piimatootmise põhisööt – on söödakulud bioenergia arengusuundade tagajärjel tugevasti tõusnud. Samas suureneb söödavajadus loomsete toiduainete tootmise suurendamiseks maailmamajanduse kasvust tuleneva loomsete toiduainete (nagu liha) tarbimise kasvu rahuldamiseks. Ka kliima mängib ekstreemsete ilmastikuoludega tähtsat rolli. Nii kannatas Austraalia, piimatoodete suuruselt kolmas eksporditor maailmas (tabel 14), 2006. aastal nn sajandipõua all, mis viis piimatootmise tugevalt langusse ja mis ei jõudnud täielikult taastuda kui saabus uus põud. Argentiinas, mis on maailma suuruselt 5. eksporditor, olid 2007. aasta kevadel üleujutused ja liigsajud ning lühike ekstreemne külmalaine just tähtsamates piimatootmise regioonides.

Tabel 14

Maailma 10 suuremat piimatoodete impordi- ja ekspordiriiki 2006. aastal*
(mln t arvestatud piima ekvivalendis)

Importöörid		Eksporditorid	
USA	3,7	Uus - Meremaa	13,5
Venemaa	2,8	EL - 25	13,2
Mehhiko	2,6	Austraalia	4,8
EL - 25	2,3	USA	3,5
Jaapan	2,2	Argentiina	2,4
Alžeeria	2,1	Valgevene	1,7
Saudi-Araabia	2,0	Ukraina	1,3
Hiina	1,9	Šveits	0,7
Singapur	1,2	India	0,7
Indoneesia	1,2	Uruguai	0,7

*ZMP esialgsete andmete alusel

2006. aastal toodeti **Hiinas** 16% enam piima kui aasta varem ja 3 korda enam kui 2001. aastal (tabel 15). Piimatoodangu kiire kasvu järel on nüüd Hiina piimatootmise mahus maailmas kolmandal kohal India ja USA järel. Piimatoodangust 70% töödeldakse piimatööstusettevõtetes, millest ülekaalukas osa läheb värskepiimatoodete ja kondenspiima tootmiseks ja mille toodang on viimastel aastatel kiiresti kasvanud. 2006. aastal suurenes märgatavalt (+22%) ka piimapulbrite toodang. Või ja juustu tootmine Hiinas aga vähenes ja vähenes ka varasematel aastatel kiiresti suurenenud kondenspiima toodang.

Piimatoodete eksport Hiinas on tähtsusetu, kuid kasvavat nõudlust siseturul kaetakse üha suureneva impordiga. Siseturul tarbitud võist moodustab import 34% ja juustust 43%. Kiiremini kasvas 2006. aastal lõssipulbri ja juustu import, vastavalt 47% ja 38%.

Tabel 15

Hiina piimatootmise näitajad 2001-2006. aastatel, tuh t

	2001	2004	2005	2006*	2006/2005 ± %
Lehmade arv veebruaris, tuh tk	5662	11080	12161	13632	+12,1
Lehmapiima toodang	10255	22606	27534	31934	+16,0
Lehmapiima kokkuost	7280	16050	19270	22350	+16,0
Muu piimatoodang	...	1078	1114	1091	-2,1
sh kokkuost	...	500	600	550	-8,3
Piimatööstuste toodang					
Joogipiim	2380	8067	9748	10330	+6,0
Värskepiimatooted, piimajoogid	420	1200	1702	2115	+24,3
Või	20	35	30	25	-16,7
Juust	5	15	15	13	-13,3
Kondenspiim	90	175	150	120	-20,0
Piimapulber	610	900	900	1100	+22,2
Eksport					
Või	...	0,0	0,1	0,1	+54,9
Juust	...	0,6	0,7	0,5	-24,0
Täispiimapulber	...	7,7	16,2	14,7	-9,3
Lõssipulber	...	1,5	1,5	1,0	-34,2
Kaseiin	...	7,1	5,9
Import					
Või/võikontsentraat	...	12,4	12,8	12,8	+0,0
Juust	2,0	7,2	7,2	9,9	+37,5
Täispiimapulber	40,6	89,5	64,2	72,5	+13,0
Lõssipulber	17,9	55,4	42,6	64,2	+46,5
Vadakupulber	119,7	178,0	187,5	184,5	-1,6

*Hinnanguline
Allikas: ZMP

Uus-Meremaal saadi 2006/07 majandusaastal rekordiline piimatoodang - 15 miljonit tonni, mis oli 3% enam aasta varasemast. Prognooside kohaselt peaks piimatoodang seal sel aastal veelgi suurenema. Fonterra osakaal Uus-Meremaa piimatoodangus oli 95%.

Rabobank'i uuringute kohaselt areneb Uus-Meremaa maamajandus kindlalt, sealhulgas tugevaim areng toimub piimatootmises: 78% piimatootjaid ootab, et nende majanduslik

olukord järgneval 12 nädalal paraneb. Eelmise küsitluse kohaselt andis sellise hinnangu vaid 48%. 92% piimatootjatest ootab sissetulekute kasvu ja 97% arvates suurenevad tootmiskulud.

Austraalias on piimatoodang põua tõttu vähenenud enam kui 1 mln liitri võrra ning see on tugevalt tõstnud ka piima kokkuostuhinda. Siseturul on piimatoodete pakkumist vähenetanud ka piimatoodete jätkuv eksport. Tarbija jaoks peaks Austraalias piim kallinema II poolaastal 20-25%.

USA-s oli aasta tagasi toorpiima hind väga madal, kuid viimase aasta jooksul on piima hind tõusnud ülikiirelt ning läheneb 3 aasta tagusele rekordtasemele. 2006. aasta juunist 2007. aasta juunini kallines toorpiim USA-s 79%. Samal ajal on ka dollar märgatavalt nõrgenenud. Suvel maksti USA-s toorpiima eest 5.25 kr/kg.

2007. aasta augustis toodeti USA-s piima 3,6% enam kui aasta varem. Perioodil 2007. aasta jaanuarist augustini toodeti piima 1,8% enam aastatagusest.

Venemaa põllumajandusminister Gordejev muretseb, et rahvusprogrammis taotletud piimatoodete kasvu ei saavutata. Eesmärgiks oli suurendada piimatootmise kasvu 2007. aastal 4,5%, kuid esimese seitsme kuuga oli kasvutempo vaevalt 2,2%. Siseturu nõudluse parandamiseks leevendas Venemaa Valitsus välisriikide tootjate jaoks piimatoodete eksporditingimusi, alandades piimatoodete imporditolle 15%-lt 5%-le.

Argentiina Maamajanduse Büroo andmetel vähenes riigi piimatoodete eksport 2007. aasta kaheksa kuuga pea neljandiku võrra eelmise aasta sama perioodi mahust. Sealjuures toimusid 2007. aastal piimatoodete ekspordis teatud struktuurimuutused: vähenes 2006. aastal olulisemate toodete eksport ja suurenes varem väiksema tähtsusega olnud toodete eksport.

Tabel 16

Argentiina piimatoodete eksport jaan.-aug. 2006 ja 2007. aastal

Tonni	2006	2007	2007/06, ±%
Võiõli	2043	3258	+59,5
Kaseiin	931	2014	+116,3
Koor	822	372	-54,7
Laktoos	1067	972	-8,9
Lõssipulber	13251	9236	-30,3
Täispiimapulber	119966	68754	-42,7
Või	7801	7918	+1,5
Juust	35619	30285	-15,0
Vadak	15001	20747	+38,3
Jogurt	2532	2986	+17,9
Kokku	208544	158493	-24,0

Tähtsaima ekspordiarikli täispiimapulbri ekspordikogus vähenes Argentiinas 43% ja lõssipulbri kogus pea kolmandiku võrra. Juustu ekspordi vähenemine oli mõõdukam (-15%). Samuti langes vähemoluliste ekspordiariklite – koore ja laktoosi eksport. Vaadeldud perioodil kahekordistus kaseiini ja üle 1,5 korra kasvas võiõli ekspordikogus. Vadaku eksport suurenes 38% ning jogurtiekспорт 18%. Või eksport jäi aasta varasema tasemele.

Hinnatõus annab tõuke ühelt poolt pakkumist suurendada ja teiselt poolt pidurdab nõudlust, mille tagajärjeks on turu tasakaalustumine. Mõlemad reaktsioonid viivad hinna languse suunas. Kui tugevaks reaktsioonid kujunevad, olenevad hinnatõusu kõrval paljudest asjaoludest, alustades riikide majanduslikust arengutasemest ja selle kasvust, maailmamajanduse arengutest ning elanike sissetulekutest ja teiste toiduainete hindade arengutest. Piimatoodete hinnakorrektuur on varem või hiljem üsna tõenäoline. Kui maailmamajandus edaspidi kasvab, liiguvad ka hinnad pikemas perspektiivis eelmiste aastate keskmistelt tasemetelt üles. Nii on **prognoosinud** hindade arengut rahvusvahelised institutsioonid nagu FAO, OECD, FAPRI ja Euroopa Komisjon¹.

FAPRI ja OECD prognooside kohaselt peaks või tootmine ja tarbimine maailmas jätkuvalt veidi suurenema ning jõudma 8,6-8,7 mln tonnilt 2006. aastal 11 mln tonnini 2016. aastaks. Seega aastane kasv peaks olema 2,2-2,3%. Samuti oodatakse või hinnatõusu – järgneva 10 aasta või keskmist hinda prognoositakse 24-37% kõrgemaks kui möödunud kümnendiku hind. Suurimaks või importijaks peaks jääma lähiaastail Venemaa, olulist nõudluse kasvu nähakse ka Mehhikos.

Juustu tootmine ja tarbimine peaks rahvusvaheliste organisatsioonide hinnangute järgi järgneva 10 aastaga maailmas kasvama 18,5 mln tonnilt 21 mln tonnini. Seega ulatub kasv aastas ca 1,3%-ni. Samas prognoositakse, et juust kallineb 2007-2016. aastail kokku 38%. EL osas olulist juustu ekspordi kasvu ei nähta, vaid pigem arvatakse, et EL kaotab maailma juustuturul oma positsioone. Suurimateks importijateks peaks lähiaastail olema Jaapan, Venemaa, USA, oluliselt suureneb nõudlus Mehhikos.

Lõssipulbri tootmise ja tarbimise osas erinevate institutsioonide prognoosid veidi erinevad, kuid kõik prognoosivad suuremal või vähemal määral toodangu ja tarbimise kasvu. Hinnad peaksid lähiaastail jääma üpris kõrgele tasemele ehk ligikaudu 40% kõrgemaks kui eelmisel kümnendikul keskmiselt. Ette võib tulla lühiajalisi hinnalangusi. Ka siin nähakse EL-i osakaalu vähenemist maailmaturul. Suuremad impordipiirkonnad on järgmise 10 aasta jooksul tõenäoliselt Lõuna-Aasia riigid, eriti Indoneesia, Filipiinid, Tai ja Hiina, aga samuti ka Mehhiko.

¹ Agricultural commodity markets outlook 2007 – 2016. European Commission, 31 July 2007

Täispiimapulbri tootmise ja tarbimise prognoosid järgneva 10 aasta kohta maailmas näitavad samuti kasvutendentsi – aastast kasvu oodatakse 2% ringi. Nõudlus suureneb oluliselt Aafrikas, Aasias, Vaikse ookeani piirkonnas ja Ladina-Ameerikas. Aastail 2007-2016 peaks keskmine hinnatase ületama eelmise kümnendiku hindu ligikaudu 36%, samas on võimalikud ka lühiajalised hinnalangusperioodid. Ka maailma täispiimapulbri turul nähakse EL-i positsiooni nõrgenemist lähiaastail. Suuremad importijad peaks järgmise 10 aasta jooksul olema Malaisia, Vietnam ja Indoneesia, suurt nõudlust nähakse ka Aafrikas, mujal Aasias ja Ladina-Ameerikas.

Euroopa Liit

EL-i piimatoodangu maht on maailma mastaabis üsna oluline, kuid see on viimastel aastatel oma osakaalu maailmas kaotanud. Samas, kui mujal maailmas toodang kasvab, on EL-is rakendatud kvoodisüsteem põhjustanud tootmismahu stagneerumist. 2007/08 kvoodiaastal suurenes piimakvoot 11-s vanemas liikmesriigis vaid 0,5%, teistes liikmesriikides jäi aga aasta varasema tasemele. Toodangu kasvu pärsib ka jõusööda hinnatõus ning mitmes liikmesriigis kasutatakse jõusööta seetõttu vähem. Tulemuseks on väljalüpsi ja piima rasvasisalduse langus, mistõttu väheneb ka või pakkumine EL-is.

Nõudlus piimatoodetele kasvab EL-is aga pidevalt. Kiiresti suureneb juustu ja jogurti nõudlus. Pidevalt suureneva nõudluse tõttu on riiklikud sekkumislaoed võist ja lõssipulbrist tühjaks müüdnud (tabel 16). Viimati olid nende mõlema toote varud nullis 1968. aastal.

Tabel 16

Või ja lõssipulbri sekkumisvarud EL-is aasta lõpus, tuh t

Aasta	Või	Lõssipulber
1996	39	125
1997	11	135
1998	3	204
1999	46	180
2000	64	0
2001	66	0
2002	192	140
2003	223	194
2004	171	79
2005	121	8
2006	64	0
2007	0	0

Allikas: Euroopa Komisjon

Siseturu nõudluse kasvu tõttu jääb ekspordiks kolmandatesse riikidesse üha vähem toodangut. Nõudlus maailmaturul on aga viimastel kuudel olnud suur. Aprillis ja mais eksporditi maailmaturule tunduvalt rohkem kui eelnevatel kuudel. Pakkumisest kiiremini suurenev nõudlus on kaasa toonud tugeva hinnatõusu, mis algas pulbritest ja millele on lisandunud joogipiim ning lõpuks ka juust ja või. Osaliselt on need arengud juba jõudnud ka piima tootjahindadeni, kuid paljudes EL-i riikides seisab see veel järgnevatel kuudel ees.

Kõiki piimatooteid peale täispiimapulbri ja kaseiini eksporditi EL-27-st 5 kuuga enam kui aasta varasemal perioodil (tabel 17).

Tabel 17

Piimatoodete eksport EL-27, tuh t

	2006	2007	2007/2006, ±%	2007-2006, ± tuh t
Või	113	117	3,5	4
Juust	220	241	9,5	21
Täispiimapulber	190	175	-7,9	-15
Lõssipulber	61	76	24,6	15
Kondenspiim	90	102	13,3	12
Vadakupulber	139	162	16,5	23
Kaseiin	16	12	-25,0	-4

Praeguseks on piimatoodete hinnad maailmaturul saavutanud enam-vähem stabiilsuse, kuid seda oluliselt kõrgemal tasemel, kui viimastel aastatel. Euroopas on hinnad eriti suurel määral tõusnud Saksamaal ning see on kiirendanud hinnatõusu ka teistes EL riikides.

Piimatootjad saavad piima eest praegu sama hinda, mis enne 2001-2002. aastate põllumajandusreformi, pärast mida langes piima hind 22%. Toorpiima hind tõusis III kvartali lõpuks enamikes EL riikides.

Euroopa juustuturg on aina tugevnemas. 2004. aastal liitunud riikides toimub kiire juustu nõudluse kasv. Euroopa Komisjon prognoosib, et alates EL-iga liitumisest suureneb 10-s liitunud riigis juustu tarbimine 6 aastaga kokku 6 kg elaniku kohta ning aastaks 2014 sööb iga EL-10 riigi elanik keskmiselt 17,4 kg juustu aastas.

Kuna EL-is on arutluse all võimalikud **kvoodisuurendamised** järgmisel aastal, siis arvatakse, et see toob kaasa turuolukorra muutumise senisest vastupidises – kehvemaks muutumise suunas. Peale seda muutuvad suurema lisandväärtusega piimatooted jällegi tootja jaoks kasumlikumaks ning pulbrid ja või vähemtulusaks.

Enamus EL-i liikmesriikide põllumajandusministreid avaldas Brüsseli põllumajandusnõukogus arvamust tõsta koheselt piima tootmiskvoote 3...5%, et kasutada head konjunktuuri piimatoodangu suurendamiseks. Prantsusmaa, Saksamaa, Austria, Soome, Malta ja Suur-

britannia olid selle ettepaneku suhtes siiski veel skeptilised. Need riigid püstitasid küsimuse, kui kaua selline kõrgkonjunktuur piimatoodetele võib veel püsida. Põhjapoolsed ja mäestiku-alade liikmesriigid muretsesid veel selle üle, kas need riigid suudaksid olla siis konkurentsivõimelised. Komisjon lükkas ministritekogu kiirettepaneku tagasi, soovides 2007. aasta detsembris esitada juba pikemaajalise raporti EL-i piimaturu korraldusest. Kui eksperdid saavad selle raames tulemused, mis näitavad hea konjunktuuri püsimist, siis tahab Komisjon uueks, 2008. aasta aprillis algavaks majandusaastaks piimakvoote suurendada. Komisjon peab juba selletagi kvootide järk-järgulist suurendamist ette nägema, et kvoodisüsteemist väljumist 2015. aastal ette valmistada.

Samas on EL-is kokku lepitud “Mini-piimapaketi” osas, et parandada põhjalikult koolipiima programmi. Seda soovitas ka EL-i Parlament, et pakett juba septembri alguses hääletatud oleks. Selle alusel ühtlustub kõikidele koolidele ja antud piimakategoriatele ühesugune toetusmäär, mis senini soosis rasvavaeste piimatoodete tarbimist koolides.

Teiste muudatustega nähakse ette piima ja piimatoodete turukorralduse liberaliseerimist. Näiteks joogipiima sektoris võib sisekaubandus pakkuda erineva rasvasisaldusega piima senini rangelt ettenähtud rasvasisalduse protsentide asemel.

Peale selle nõuavad piimandussektor ja eksportöörid piimapulbrile ja kondenspiimale EL-is kehtivate eeskirjade muutmist nende toodete valgusisalduse osas, et need rahvusvaheliste standarditega kooskõlla viia ja standardiseerida rasvavaba kuivaine minimaalsisalduseks 34%. Praegu asub loomulik valgusisaldus piimapulbril 31% ja 37% vahel. Selle otsusega loodetakse EL-i tootjatele luua samasugused tingimused kui nende rahvusvahelistel konkurentidel.

Saksamaal on piimatoodete hinnad 2007. aasta jooksul saavutanud uue rekordkõrguse ja hinnatõus on olnud EL-i kiireim. Kõigepealt tõusid piima- ja vadakupulbrite hinnad, seejärel joogipiima ja või hinnad ning ka juustu hinnad tõusid vahepeal tugevalt. Piimatoodete müügist saadud tulude suurenemise järel on piimatööstused maksnud kõrgemat toorpiima hinda ka piimatootjatele. Augustis oli toorpiima eest makstud keskmine hind 3,7%-lise rasvasisalduse ja 3,4% valgusisaldusega toorpiimale 5.55 kr/kg, mis oli 30% kõrgem juulikuu keskmisest ja kõrgem ka senini kõrgeimast hinnast 1989. aasta novembris. Regionaalselt on hinnatasemed erinevad, kuid kõigis regioonides on need kõrgemad aastatagusest tasemest. Joogipiima jaehinna ligi 50%-line tõus äratas suvel kohaliku konkurentisameti tähelepanu Saksamaa meiereide vastu ning uurimisega loodetakse selgitada, kas kõik on toimunud konkurentsireeglite kohaselt.

Itaalias kallineb toorpiim lähikuudel mitmes järgus ning arvatakse, et nt Lombardias tõuseb hind 2008. aasta märtsiks 6.57 kr/kg-ni (sept’07 5.19 kr/kg). Lombardias toodetakse

40% Itaalia piimast ning tõenäoliselt tõstavad piima hinda Lombardia järel ka teised piirkonnad. Itaalia tootjad soovivad 2008. aastaks piimakvoodi 3%-list suurendamist.

Rootsis väheneb pidevalt lehmade arv – viimase aastaga on Rootsis 21 000 lehma vähem (-5..6%). Samal ajal jätkub trend, et karju jääb vähemaks, kuid olemasolevad karjad muutuvad suuremaks. Keskmise lehmade arv karja kohta on Rootsis praegu 54,6. Samas jätkub piimatootmise kasv lehma kohta, mis on jõudnud 9410 kiloni lehma kohta aastas (korrigeeritud rasvasusega piim). Produktiivsuse kasv lehmade arvu vähenemist ei kompenseeri ning piima kogutoodang on vähenemas (-5% võrreldes 2006. aastaga). Vasikate arv on sel aasta 7% väiksem kui aasta tagasi. Piimatootmisest huvitatute arv pidevalt väheneb.

Augustis **Taanis** toimunud piimakvoodi börsil tõusid kvoodihinnad rekordiliselt kõrgele tasemele – 9.70-9.79 Eesti krooni 4,36%-lise rasvasusega piima kilo eest. Varasem rekord oli 9.68 kr/kg 2005. aasta augustist. Praegu ostetud kvoodid kehtivad 2015. aastani. Kvoodi ostuhuvilisi oli viimasel oksjonil 1170, ostu sooritasid pooled. Müüjaid oli 420, kellest kvooti müüs lõpuks 390.

Piimakvoodi hinnad viimastel kvoodibörsidel Taanis on olnud järgmised (Eesti krooni/kg):

2006.a veebr	7.85
2006.a mai	6.89
2006.a aug	7.69
2006.a nov	9.39
2007.a veebr	8.27
2007.a mai	8.69
2007.a aug	9.70-9.79(esialgne)

Poolas varusid piimatööstused 2007. aasta seitsme kuuga kokku 5 miljonit tonni toorpiima, mis on 0,9% enam aasta varasemast. Maist juulini oli kokkuostetava piima kogus aga väiksem aastatagusest ning juunis oli langus isegi 5%. Juunis ja juulis tõusis piima kokkuostuhind rekordiliselt kõrgele tasemele – 4.11 kr/kg, kusjuures hinnatõus aastataguse perioodiga võrreldes oli eurodes kiirem (+20%) kui rahvuslikus valuutas (+13,3%). Kõrgema sordi piima eest maksti piimatootjatele 4.38 kr/kg. Sellel suvel ei olnud Poolas mingit sesoonset hinnalangust, nagu tavapäraselt. Septembri alguses oli lõssipulbri hind enam kui 80%, blokkvõil 50% ning Edam ja Gouda juustul 30% kõrgem aastatagusest tasemest.

Vastupidiselt piimavarumise arengule tõusis võitoodang Poolas mais 11% ja juulis 16% võrreldes aasta varasemate kuude tootmismahitudega. Jaanuarist juulini toodeti peaaegu 100 tuhat tonni võid ehk 6% enam kui 2006. aasta seitsmel kuul. Juustu tootmine aga langes juunis-juulis üsna tugevalt, -9...-11% allapoole varasema aasta taset, kuid seitsme kuu kokkuvõttes oli 144 tuhande tonnine toodangu maht 1,8% kõrgem aastatagusest. Samal

ajavahemikul tõusis värske juustu toodang 190 tuhandele tonnile ning oli 11,5% suurem kui aasta varem. Jogurtite tootmine arenes endiselt dünaamiliselt ning seitsme kuuga toodeti 224 mln l jogurteid (+18,5%). Koore tootmine suurenes samal ajaperioodil 7% (kogutoodang 176 mln l), piimapulbrid 3,6% (93 tuh t-ni).

2007. aasta I poolaastal eksporditi Poolast piimatooteid kokku 517,5 miljoni euro väärtuses (8,1 mld kr), mis on 23% enam aasta varasemast. Import kasvas samal ajal 71% ja ulatus 117,3 miljoni euroni (1,8 mld kr). Piimatoodete eksport ja import arenes Poolas teistest põllumajandussaadustest kiiremini, nii et piimatoodete osakaal Poola toiduainete kaubanduses võrreldes varasema ajaperioodiga suurenes. Ekspordi osakaal põllumajandussaaduste ekspordis kasvas 12%-le ja import 3%-le kõigi saaduste impordikäibes ning positiivne saldo suurenes 400 miljonile eurole (+13%, 6,3 mld kr). Suure osa Poola piimatoodete ekspordist moodustab juust. I poolaastal eksporditi juustu kokku 67 400 tonni (+23%) 170 miljoni euro (+15%, 2,7 mld kr) eest. Sealjuures eksporditi enam värsket juustu ja vähem lõikejuustu. Piimapulber, eelkõige lõssipulber, on tähtsusetult teine ekspordiaartikkel, kuid koguseliselt vähenes eksport 14% (ekspordimaht 43 tuh t), väärtuseliselt aga kasvas tänu hinnatõusule 19% (111,5 mln eur, 1,7 mld kr). Vadakupulbri eksport kahekordistus ja oli I poolaastal 59,2 tuhat tonni (63,8 mln eur, 1 mld kr). Või väljavedu suurenes kõige enam - +44% (18,3 tuh t) ning väärtuseliselt oli kasv hinnatõusu tulemusel 61% (39,4 mln eur, 0,6 mld kr).

Poola piimatoodete tähtsamad välisturud on EL-is. Eksport EL-i teistesse liikmesriikidesse suurenes aastaga 16% ja ulatus 400 miljoni euroni. Tähtsaim sihtturg oli Saksamaa, mis moodustas 25% (127,5 mln eur ehk 2 mld kr) Poola piimatoodete ekspordikäibest. Järgnesid Holland (45 mln eur; 0,7 mld kr), Tšehhi (42,5 mln eur; 0,7 mld kr), Itaalia (33 mln eur; 0,5 mld kr) ning võrdselt Ungari ja Prantsusmaa (20 mln eur; 0,3 mld kr). Kiiresti kasvas aastaga ka eksport Venemaale (25 mln eur; 0,4 mld kr). Alžeeriasse eksporditi piimatooteid 13 miljoni euro eest (0,2 mld kr), mis on 57% enam kui aasta tagasi.

Impordis on tähtsaim piimatooide samuti juust, mis moodustab 40 miljoni eurose (0,6 mld kr) väärtusega 1/3 piimatoodete impordist. Osakaal on tõusnud pulbrite, jogurti, piima ja hapukoore sisseveo vähenemise arvel. Import Saksamaalt kahekordistus ja Saksamaa osakaal impordikäibes moodustas 49,2 miljoni euroga 42% (0,8 mld kr). Import kasvas ka Hollandist ja Tšehhist, kuid vähenes Prantsusmaalt. Kolmandatest riikidest imporditi piimapulbrit Valgevenest 1 miljoni euro eest (16 mln kr).

Rahvusvaheline konkurents

Lääne-Euroopa investeerimisfondid on ostmas kokku Ida-Euroopa piimatööstusettevõtteid. Nt Hollandis registreeritud Inglise ettevõtte Danube Foods Group ostab kokku meie-

reidid ka Makedoonias. Möödunud kuul ostis Hispaania ettevõtte Fama ühe meierei Bulgaarias. Bulgaaria jäätisetööstusse on investeerinud ka üks Hollandi ettevõtte.

24. septembril tõstis **Arla Foods** toorpiima hinda 64 sendi võrra kilo kohta 5.55 kr/kg-ni. Koos sesoone hinnalisaga maksab Arla Foods nüüd piimakilo eest 6.12 kr/kg. Toorpiima hinnatõus on toimunud kiiremini ja suuremas mahus kui esialgu prognoositi - Arla Foods tõstis oma hinnatõusu varasemalt plaanitud oktoobrist septembrile ning esialgu plaanitud 42-53 sendist kilo kohta enam. Alates augustist on toorpiima hinda Arla Foodsis tõstetud kokku 1.12 Eesti krooni võrra kilo kohta.

Piimatoodangu ja piimatootjate arvu vähenemise tõttu ostab Arla Foods Rootsis sel aastal vähemalt 100 mln liitrit piima vähem kui eelmisel aastal.

24. septembril tõstis Arla Foods Rootsis ka mahepiima hinnalisa 14 sendi võrra kilo kohta, et säilitada mahe- ja tavapiima suhteline hinnavahe. Mahepiima hinnalisa tõsteti 2007. aastal mahepiima vähesuse tõttu juba kolmandat korda.

10. septembrist suurendas Arla Foods mahepiima hinnalisa ka Taanis 95 senti/kg-lt 1.05 kr/kg-le. Seega saab mahepiimatootja Taanis septembri keskpaigast alates oma mahepiima eest 5.96 kr/kg. Hinnatõusu eesmärgiks on mahepiimatootjate hulga suurendamine, sest nõudlus mahepiimatoodete järele kasvab. Taanis on praegu ligikaudu 300 mahepiimatootjat.

Suurbritannias tõstis Arla Foods piima kokkuostuhinda 5.73 kr/kg-ni (+1.13 kr/kg).

Alates aastavahetusest peavad piimatootjad, kes soovivad Arla Foodsiga liituda, maksma liikmeksastumise tasu, mis Rootsi tootjatele on nt ~31 450 Eesti krooni (18 500 SEK). Sellise tasu kehtestamise põhjuseks on see, et paljud piimatootjad on viimasel ajal Arla juurest lahkunud. Aastavahetusel lõpetab Arlale piima müügi 187 tootjat, kes hakkavad oma piima mujale müüma. Sellega kaotab Arla Foods kokku 300 tuh tonni piima. Arlast lahkujaid on eriti palju Taanis. Kuna tootjate liikumisi ühe meierei juurest teise on praegu varasemast enam, siis soovitakse liikmeksastumise tasuga katta lisandunud administreerimiskulusid.

Suure piimatoodete nõudluse tõttu maailmaturul on Arla Foods detsembri algusest tõstmas oma piimatoodete hindu Rootsi tarbijate jaoks keskmiselt 10%. Värskepiimatoodete hinnatõus tuleb keskmisest väiksem, võil ja juustul suurem. Osade piimatoodete hindu tõstab Arla juba oktoobris. Taani puhul ei ole Arla Foods hinnatõusu kuupäevi ja selle ulatust veel otsustanud.

Lähikuudel plaanib Arla Foods vähendada oma juustutoodangut 6,2 tuh tonni võrra ning suurendada selle asemel piimapulbrite tootmist. Selle põhjuseks on väga kõrgele tõusnud piimapulbri hinnad. See strateegia võib olla ajutine ja lähtub praegusest turuolukorrast. Ka juustu hinnad on viimase paari kuuga tõusma hakanud.

Hiinlased on piimatooteid enda jaoks üha enam avastamas ning sissetulekute kasvu tõttu saab järjest rohkem hiinlasi endale piimatooteid lubada. Käesoleval aastal on nt Arla Foodsi piimatoodete müük Hiina suurenenud 65%.

Briti konkurentsiameti uurimuse kohaselt kahtlustatakse Arla Foodsi kartellikokkuleppes 9 teise meierei (Dairy Crest, Lactalis McLelland, The Cheese Company, Wiseman) ja 5 supermarketi keti (Asda, Morrisons, Safeway, Sainsbury, Tesco) vahel. 2002-2003. aastal tõsteti arvatava kartellikokkuleppe kohaselt Suurbritannias piimatoodete jaehindu ning arvestuste järgi kaotasid tarbijad sellega 2 aasta jooksul ligikaudu 6,3 mlrd krooni.

Arla Foodsi uus tütarettevõtte Venemaal Arla Foods Artis LLC, mis peaks hakkama võid ja juustu müüma, sai äsja kohaliku konkurentsiameti poolse loa tegutsema hakata. Kuna Venemaa majandus areneb kiiresti, peetakse seda turgu väga huvitavaks. Arla Foodsil on Vene turu osas pikaajalised plaanid. Arla Foods on 75% Arla Foods Artis LLC omanik ning uues ettevõttes töötab ligi 150 inimest. Ülejäänud 25% ettevõtte aktsiatest kuulub Mihhail Ljaškole, kes on ka ettevõtte tegevjuht. Ettevõtte peakontor asub Peterburis, harukontor ka Moskvas. Arla Foodsi müük Venemaale on seni ligi 210 mln krooni aastas, kuid Venemaa poolsete imporditollide alandamise tõttu loodetakse oma müügikäivet Venemaa suunas suurendada. Seda ka põhjusel, et toidukaupade hinnad Venemaal on oluliselt tõusnud.

Põhja-Saksamaa piimatööstused on Taani tootjatele pakkunud piima kokkuostuhinnaks 6.26 kr/kg, mis on meelitanud paljusid Taani piimatootjaid oma piima Saksamaale müüma. Arvatakse, et paari aasta pärast müüakse ligi 20% Taanis toodetud piimast Saksa meiereidele.

Rootsi **Norrmejerier** tõstis toorpiima hinda 2007. aasta 1. septembrist ligi 1 Eesti krooni võrra kilo kohta ning alates novembrist tõstab veel 60 sendi võrra. Piimahinna tõusu põhjuseks on eelkõige see, et soovitakse ära hoida tootjate poolset piimatootmise lõpetamist, sest 2007. aasta jooksul on nad sel põhjusel ilma jäänud enneolematult suurest hulgast piimatarnijatest (-70 tootjat). Samuti peaks kõrgem piima hind kompenseerima tootjate suuremaid kulusi.

Suvel tõstis Norrmejerier 5% ka värskapiimatoodete väljamüügihinda ning soovib kaubanduselt välja kaubelda enne aasta lõppu veel 5%-lise värskapiimatoodete ja juustu puhul kilo kohta ligi 15 Eesti kroonise hinnatõusu. Viimati õnnestus Norrmejerier'il kaubanduse jaoks hinda tõsta 2003. aasta märtsis.

Milko tõstis 1. oktoobrist toorpiima hindu 68 senti kilo kohta 5.44 kr/kg-ni, et hoida piimatarnijaid teiste ettevõtete, eelkõige Arla Foodsi, juurde minemast. Milko jaoks on see juba selle sügise teine piimahinna tõstmine, 1. augustist tõsteti seda 25 sendi võrra.

Selle aasta jaanuarist augustini on Milko saanud 13,6 mln Eesti krooni kahjumit. Tulemus on 27,2 mln krooni võrra kehvem, kui aasta tagasi, mil oldi 13,6 mln krooniga

kasumis. Selle põhjuseks on toorpiima hinna tõus. Vaatamata piima hinna tõusule ja sellele, et Milko maksab keskmisest kõrgemat hinda, on ettevõtte kaotanud 200 piimatootjat ning ostetav piima kogus on vähenenud 6%. Teisel poolaastal oodatakse, et Milko majandustulemused paranevad, loodetakse võist ja pulbrist rohkem teenida, kui seni juustumüügist.

Skånemejerier tõstab toorpiima hindu 1. novembrist 68 senti võrra kilo kohta 5.56 kr/kg-ni.

175 Taani piimatootjat lõpetasid piima tarnimise Arla Foodsile ning 100 neist hakkas piima müüma uuele **Danish Dairy**'le, ülejäänud Põhja-Saksamaale, teistele Taani ettevõtetele või lõpetasid tootmise. Sellega sai Danish Dairy 500 tonni piima päevas ning nende aastane piima kokkuostukogus ulatub seega 190 tuh tonnini. Seda on sama palju kui Rootsi Norrmejerier'il. Nüüd tegeletakse ettevõtte ülesehitamisega ning loodetakse kõik käima saada 2008. aasta 1. jaanuarist. Osadele piimatootjatele, kes oma piima pakkusid, öeldi ka ära, sest nad asusid liiga kaugel.

Toorpiima puudusest on teatanud ka Taani **Bornholmi** meierei. Seni on ettevõtte ise ostnud kokku 43 mln kg piima ning Rootsi Skånemejerier'i kaudu veel 10-20 mln kg. Kuid praegu on piima hinnad Saksamaal järsult tõusnud ning Skånemejerier müüb oma piima Bornholmi asemel Saksamaale, kust saab paremat hinda. Bornholmi meierei on seetõttu pidanud oma juustutootmist vähendama.

Norras on tarbijad hakanud enam juustu sööma, kuid kohalik suurim meiereiettevõtte **Tine** kardab, et varsti ei jätku nõudluse täitmiseks enam piima. Praegu on nõudlus ja pakumine väga õrnas tasakaalus. Hinnangute järgi oleks neil tarvis juurde 15 mln liitrit toorpiima. Norras on piimalehmade arv viimastel aastatel vähenenud.

Inglismaal peavad kaks suuremat piimatööstusettevõtet Milk Line ja First Milk ühine-misplaane. Koostöö ja transpordikulude kokkuhoid suurendab mõlema ettevõtte efektiivsust ning kasu loodetakse ka turustamise ja uute toodete arendamise uutest võimalustest. Nende kahe ettevõtte omanikeringi kuulub 4250 piimatootjat ning nende aastakäive on 23,1 mlrd krooni. Mõlemad ettevõtted ei ole seni olnud kuigi aktiivsed linnapiimatoodete turul, kuid ostavad suurtes kogustes kokku toorpiima ja müüvad seda edasi suurtele meiereidele, nt Arla Foodsile ja Robert Wisemann Dairies'le. Liitumise õnnestumiseks peavad selleks oma loa andma nii piimatootjad kui ka kohalik konkurentsiamet.

Kokkuvõte

Piima toodeti 2007. aasta I poolaastal Eestis ESA andmetel 246,4 tuhat tonni ehk 0,8% enam kui aasta tagasi. Samas vähenes piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogus** 1,1%, moodustades 86,4% piima kogutoodangust. Perioodil 1.04.2007 – 30.06.2007 EL-i poolt määratud 2007/08 majandusaasta piima tootmiskvoodi täituvus oli 24,5%, sh tarnekvoot 24,8% ja otseturustuskvoot 12,2%. Lehmade arv oli I poolaasta lõpus 4400 looma võrra väiksem kui aasta tagasi, kuid piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 95 kg võrra.

Piimatööstusettevõtete toodangus on ESA kiirstatistika andmetel suurenenud vaid lõssipulbri, TPA ja jäätise toodang. Teiste toodete tootmiskaht on vähenenud. Piimatööstusettevõtete **müügikäive** ulatus 2007. aasta esimesel poolaastal 2,8 miljardi kroonini (+9,2% aastatagusega võrreldes). Müük koduturule kasvas 16% ja ekspordiks 14%. Ekspordiks müük kiirenes II kvartalis (+27%), mil hinnad maailmaturul tõusid väga järsult. Piimatööstuse **kasum** ja **lisandväärtus** suurenesid eelmise aastaga võrreldes vastavalt 25% ja 21%. Tööjõukulud kasvasid samas 24% ning tööjõukulude kiire kasvu tagajärjel on tootlikkuse kasv hakanud aeglustumama. **Investeeringute** kasv oli rekordiline ning I poolaastal tehtud investeeringute kogusumma ületas terve 2006. aasta jooksul tehtud investeeringute mahtu 1,3 korda. 61% investeeringutest läks masinatesse ja seadmetesse.

Väliskaubavahetuses suurenes ekspordikäive võrreldes 2006. aasta I poolaastaga 26,2% ja impordikäive 67,8% ning positiivne kaubavahetussaldo suurenes 17,4%. Väliskaubakäive kasvas nii piimatoodete ekspordi- ja impordihindade tõusu ja kaubakoguste suurenemise tõttu. Ekspordikäibest 81% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ning 19% väljapoole EL-i riike. Tähtsamad sihtturud olid Saksamaa (25% ekspordikäibest), Läti (18%) ja Venemaa (13%). Piimatoodete ekspordikäibest moodustasid 30% piimapulbrid, 26% juustkohupiim ja 18% rõõsk piim-koor. Impordikäibest moodustas 37% juustu-kohupiima import ja 22% hapupiimatooted. Suuremad impordiriigid oli Poola (23% impordikäibest), Soome (19%) ja Leedu (17%).

Piimatoodete **hinnad** on vaadeldud perioodil aasta võrdluses enim tõusnud pulbritel. Või ja juustuhindade kiirem tõus hakkas perioodi lõpust. Maailmaturu toodete kallinemise tagajärjel on tõusnud kiiresti ka värskapiimatoodete hinnad siseturul. Piimatoodete hulgi ja jaehindade tõus jõudis kokkuostuhindadeni Eestis alles juulis, I poolaastal püsis kokkuostuhind üsna stabiilselt 3.87 kr/kg-l. Juulis maksti piimatootjatele juba keskmiselt 4.01 krooni ja augustis 4.10 krooni kilo eest.

Maailmaturu hinnaarengud kiirenesid 2007. aasta I kvartali lõpus, peale lõssipulbri ja võivarude lõppemist 2006/07 aastavahetusel. Piimatoodete nõudluse pakkumisest kiirem kasv, mida enam varude arvelt tasakaalustada ei ole võimalik, viis hindade järsule tõusule maailmas. II poolaasta alguseks on pulbrite hinnalagi ilmselt saavutatud ning hinnad on muutunud stabiilsemaks aga ka veidi kõikumavamaks. Juustu ja või hinna osas püsib endiselt tõusutrend. Praegused prognoosid maailma piimaturu kohta näitavad kõrgete hindade püsimist kõrgel tasemel pikemaks perioodiks.